

Мистецтво

4

Види і жанри образотворчого мистецтва

ГРАФІКА

ПОРТРЕТ

ЖИВОПИС

СКУЛЬПТУРА

ПЕЙЗАЖ

НАТЮРМОРТ

АНІМАЛІСТИЧНИЙ

Види декоративно-прикладного мистецтва

РОЗПИС

ГОНЧАРСТВО

ПИСАНКАРСТВО

ТКАЦТВО

ВИШИВКА

КИЛИМАРСТВО

КАРБУВАННЯ

КОВАЛЬСТВО

РІЗЬБЛЕННЯ

ЛОЗОПЛЕТІННЯ

БІСЕРОПЛЕТІННЯ

ВИТИНАНКА

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

*Музика Михайла Вербицького
Слова Павла Чубинського*

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Олена Калініченко

Мистецтво

Підручник інтегрованого курсу
для 4 класу
закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Київ
Видавничий дім «Освіта»
2026

УДК 741.02*кл4(075.2)
К17

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 27.01.2026 № 111)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Створено відповідно до Типових освітніх програм початкової освіти,
розроблених під керівництвом *О. Я. Савченко, Р. Б. Шиїна*

Ілюстрації та методичні малюнки *Олени Калініченко і Віталіни Садової*

Умовні позначення

— створюємо зображення
(**e**-додаток)

— міркуємо,
відповідаємо

— творимо разом

— слухаємо музику
(**e**-додаток)

— співаємо, музикуємо
(**e**-додаток)

— переглядаємо відео
(**e**-додаток)

— самостійно шукаємо
і переглядаємо відео

— виконуємо завдання
з самоперевіркою
(**e**-додаток)

Інтерактивний електронний додаток (**e**-додаток)
розташовано за посиланням:

<https://smarttextbook.com.ua/art-4/>

vse.ee/dbzm

Калініченко О. В.

К17 Мистецтво : підруч. інтегров. курсу для 4 класу закладів загальної середньої освіти / О. В. Калініченко. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2026. — 144 с. : іл.
ISBN 978-966-983-641-0.

УДК 741.02*кл4(075.2)

- © Калініченко О. В., 2025
- © Калініченко О. В., Садова В. В., художнє оформлення, 2025
- © Видавничий дім «Освіта», 2026

ISBN 978-966-983-641-0

Наша подорож світом Мистецтва триває!

Чарівниця Гармонія та її вірні друзі — королева Композиція, король Декор, королева Мелодія та король Ритм — запрошують тебе до цікавої мандрівки, під час якої ти будеш знайомитися з мистецтвом різних країн. Багато нового ти дізнаєшся про графіку, живопис, скульптуру й архітектуру, про музику, театр і кіно. Свої думки й почуття ти зможеш втілити у власних композиціях і проєктах, під час виконання пісень. Підручник стане для тебе надійним супутником у дослідженнях і відкриттях, допоможе відчувати радість пізнання мистецьких шедеврів світу.

Успіхів і натхнення тобі у творчості!

1. Добрий день, матусю-Україно!

Я — чарівниця Гармонія. Вітаю тебе і запрошую у незабутню мистецьку мандрівку.

Яка різноманітна природа України! Широкі степи й розлогі ліси, високі гори й зелені луки, стрімкі річки, сині озера та моря — ось що утворює її неповторну красу. Часто для зображення широких просторів митці застосовують **відкриту композицію**, тобто таку, що може розгортатися без обмежень.

- Розглянь рідні краєвиди у живописних пейзажах українських художників. Проаналізуй композиції картин. Пригадай, які способи застосовують художники, щоб передати далечинь.

Г. Кириленко-Бараннікова.
Осінь на Дніпрі*

О. Кваша. Над Україною
погожою дниною

Щоб передати простір у пейзажі, художники та художниці використовують **плановість**. На передньому плані зображення промальовують детально, на середньому воно потроху втрачає чіткість, а на дальньому — розпливчає.

Із віддаленням до горизонту видимі розміри предметів зменшуються, ближчі до глядача предмети загороджують віддалені, а кольори набувають холодних відтінків.

* Тут і далі всі приклади об'єктів мистецтва та їх фрагменти в підручнику наведено виключно з навчальною метою.

- Розглянь український краєвид. Яка пора року зображена на картині? Проаналізуй, які засоби використав митець, щоб передати глибину простору. Які емоції викликає в тебе цей пейзаж? Уяви, що ти опинився/опинилася в цьому місці. Що ти чуєш, відчуваєш, бачиш навколо себе?

О. Манюк. Стоги на полонині

- Опиши краєвиди, які переважають у твоєму краї.

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Намалюй улюблений куточок рідного краю у пейзажі «Добрий день, матусю-Україно!» (акварель або гуаш). Відповідно до задуму розташуй аркуш паперу вертикально або горизонтально. Щоб передати глибину простору, застосуй плановість.

- Який у тебе настрій після зображення пейзажу?

Влаштуйте шкільну виставку пейзажів «Мій рідний край». Презентуйте свої малюнки. Взаємооцініть роботи.

Розпочни збирати матеріали для лепбука «Визначні пам'ятки мого краю». Презентуй свій проєкт на останньому уроці року.

1. Добрий день, матусю-Україно!

Вітаю! От ми й зустрілися знову. Наша подорож у країну Мистецтва продовжується! Напевно, ти вже знаєш, що в кожній країні є свої державні символи, один з яких — музичний твір, що називається **гімн**. Без виконання гімну не розпочинається жодне державне свято чи урочиста подія.

Національний гімн — це важлива пісня, яка передає любов народу до своєї Батьківщини, його прагнення до свободи та гордість за свою країну. Гімн нашої держави був написаний композитором Михайлом Вербицьким на вірші поета Павла Чубинського. У творі втілена споконвічна мрія нашого народу стати суверенним, незалежним, здобути волю. Музика і вірші цієї урочистої пісні виражають незламну віру у відродження України.

Гімн — урочиста пісня, один із державних символів країни.

Державний Гімн України. Музика М. Вербицького, вірші П. Чубинського.

- Як ти думаєш, чому важливо, щоб Гімн України могли сприймати не лише вухами, а й очима? Які почуття тебе охоплюють, коли звучить гімн? Згадай, як треба триматися під час виконання національного гімну. Проспівай гімн із відповідним настроєм.

НАТХНЕННО **СВЯТКОВО** **ПЕРЕМОЖНО** **БАДЬОРО**

СТВЕРДЖУВАЛЬНО **ВПЕВНЕНО** **УРОЧИСТО**

Пісня «Реве та стогне Дніпр широкий» на вірші Тараса Шевченка була настільки популярною, що сприймалася як народна. Вона стала музичною візитівкою нашої країни. Мелодія пісні звучала як позивний на українському радіо під час Другої світової війни (радіостанція «Дніпро»). Нині вона прикрашає ефіри Першого каналу Українського радіо та Всесвітньої служби радіомовлення України.

● Який характер мелодії? Що оспівується в пісні? Як її треба виконувати?

Мурал
«Портрет Кобзаря»
(м. Харків, Україна)

Пісня «Реве та стогне Дніпр широкий» (музика Д. Крижанівського, вірші Т. Шевченка).

Розучи пісню «Добрий день, матусю-Україно!» (музика М. Ведмедері, вірші Н. Рубальської) (див. с. 132).

Об'єднайтеся у групи, проведіть дослідження.

1 група. У якій країні вперше виникли гімни? На честь кого їх складали? Зверніть увагу на фото-підказку.

2 група. Як виник Державний Гімн України? Хто автор музики? Розкажіть про нього друзям і подругам.

Парфенон (м. Афіни, Греція)

2. Близькі сусіди — Румунія і Молдова

Завітаймо до сусідів — румунів і молдаван. У мистецтві наших народів багато спільного. Однією з улюблених тем у творах майстрів декоративно-прикладного мистецтва є зображення Дерева життя — символу сім'ї, роду.

Дерево життя завжди зображається квітучим. Згідно з давніми традиціями, воно має вершечок, стовбур, коріння чи вазон. Верхівку дерева увінчує квітка, яку зазвичай охороняє пара пташок.

Український рушник

- Порівняй зображення Дерева життя у творах декоративно-прикладного мистецтва народних майстрів різних країн. Що в них спільного? Яке з них сподобалося тобі найбільше?

*Молдавський
килим*

*Румунський
килим*

*Українська кахля
Опішнянський розпис*

Зазвичай композиція Дерева життя симетрична. Щоб створити симетричну витинанку, папір послідовно складають удвоє, вчетверо, увосьмеро. Лінія, по якій папір згинається, — **вісь симетрії**. Вона ділить зображення на однакові частини.

Якщо папір складається вдвоє, то вісь симетрії проходить посередині аркуша й ділить зображення на дві дзеркальні половини.

В. Співак. Витинанка
«Дерево життя»

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Створи витинанку «Дерево життя»: просту в одному кольорі або складнішу з кількох кольорів (*кольоровий папір, картон*). Спочатку продумай композицію витинанки. Добери гармонійні кольори для тла й основного зображення.

Прикрась свою оселю витинанкою, створеною власноруч.

Знайди в інтернеті інформацію про українську витинанку. Поділися новими знаннями з друзями та подругами.

2. Близькі сусіди — Румунія і Молдова

Розпочинаємо цікавий музичний проєкт «Музика народів світу».

Румунські пісні й танці — це справжня історія народу, яка передається з покоління в покоління. **Хора** — один із найвідоміших танців, в якому всі тримаються за руки й рухаються по колу. Він символізує єдність і дружбу. Цей танець-хоровод поширений не тільки у румунів, а й у багатьох інших народів (найбільше — у болгар і молдаван).

Найпопулярнішим молдовським народним танцем є **молдовеняска**. Його виконують у швидкому темпі. Коло, яким зазвичай розпочинають цей танець, повторюється після кожної нової фігури.

Хора

Молдовеняска

Румунський народний танець «Хора».

Молдовський народний танець «Молдовеняска».

Інтонація — основа мелодії, що визначає її характер.

Мотив — коротка послідовність звуків.

- Схарактеризуй прослухану музику, скориставшись підказками королеви Мелодії та короля Ритму. Визнач елементи музичної мови. Яка їх основна інтонація? Як розвивається мотив у цих музичних творах?

СТРІМКА

ПОМІРНА

РІВНА

ПОВІЛЬНА

СТРИБКОПОДІБНА

З АКЦЕНТАМИ

ТАНЦЮВАЛЬНА

НАСПІВНА

Румунський і молдовський бучум — родич української трембіти. Обидва музичні інструменти — це дерев'яні труби великої довжини (до 2–3 метрів).

Зімпровізуйте з друзями й подругами танцювальні рухи до румунського народного танцю хора. Взаємооцініть імпровізації за вираженням творчості.

Виконай пісню «Добрий день, матусю-Україно!» у відповідному настрої. Який характер надає пісні ритмічна інтонація?

Об'єднайтеся у групи для створення проєкту «Музика народів світу». Готуйте картки-візитівки «Танці народів світу», «Пісні народів світу», «Музичні інструменти світу» протягом семестру. Презентуйте свій проєкт у формі лепбука на останньому уроці семестру. Перегляньте приклади лепбуків.

3. Мистецтво Польщі, Чехії та Угорщини

Збираймося на гостини до Польщі, Чехії та Угорщини! Восени, у таку щедрю на врожай пору року, як не пригостити друзів яскравими осінніми плодами! А ще — намалювати натюрморти. Зазвичай фрукти та овочі зображують різними кольорами: жовтим, червоним, помаранчевим, коричневим, зеленим та їх відтінками. А як щодо осіннього натюрмрту в одному кольорі?

- Розглянь, як у натюрмортах передано об'єм фруктів і овочів. Пригадай засоби виразності живопису і графіки.

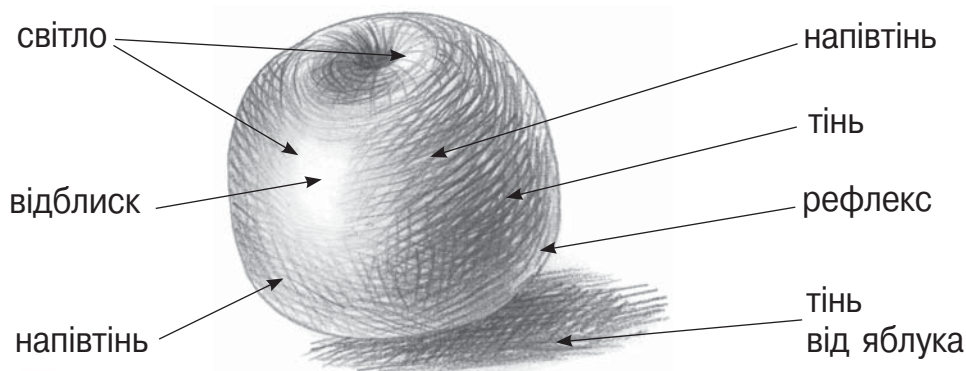
Об'ємність предметів у натюрморті виявляють за допомогою **світлотіні**, яка завжди повторює форму предметів. Світлотінь у графіці, як правило, передають штрихуванням.

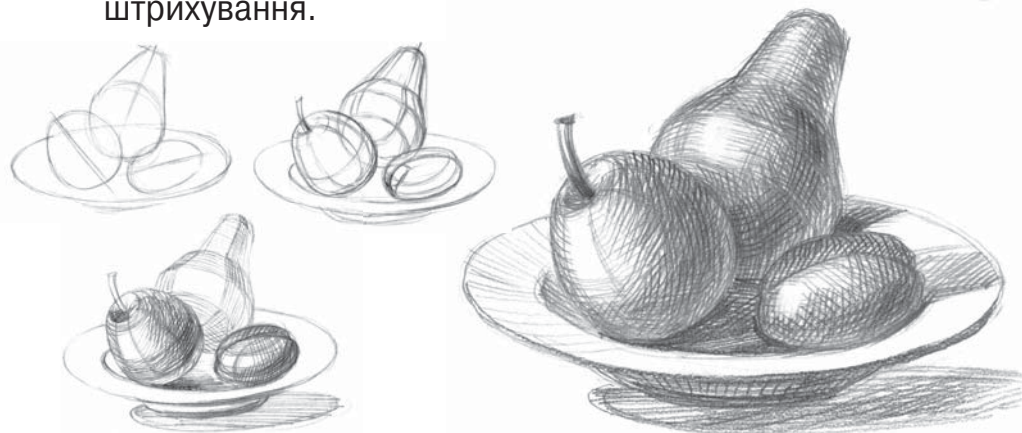
С. Альбіновська-Мінкевич. Натюрморт з квітами і фруктами

Розглянь світлотінь на яблуці. Найсвітлішою є найближча до джерела світла опукла частина яблука. Навколо неї — **напівтінь** та **тінь**. За тінню можна побачити **рефлекс** — незначне висвітлення тіні.

На освітленій частині предметів із гладенькою або блискучою поверхнею можна побачити **відблиск**. Щоб його зобразити, достатньо потерти це місце гумкою.

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Намалюй натюрморт із фруктів або овочів (*графітний олівець*). Проаналізуй їх форми, зістав розміри. Передай світлотінь за допомогою штрихування.

Поясни, яке значення має світлотінь для зображення об'ємності предметів.

Обговори намальовані натюрморти з однокласниками й однокласницями: що вдалося найкраще та як можна удосконалити роботи.

3. Мистецтво Польщі, Чехії та Угорщини

Продовжуємо нашу мандрівку до європейських країн Польщі, Чехії та Угорщини. Народи цих держав здавна вирізнялися своєю музикальністю.

Чардаш — відомий веселий угорський танець. Він складається із двох частин: повільної та швидкої. Першу частину виконують чоловіки по колу, а другу танцюють у парах у швидкому темпі. Назва танцю з угорської мови означає «трактир», «корчма», тому що саме там збиралися місцеві мешканці, щоб повеселитися й потанцювати.

Мазурка — польський народний танець із характерним пунктирним ритмом та швидким темпом. Цей танець був поширений серед мешканців Мазовії.

Чеська народна музика стрімка, рухлива, танцювальна. **Полька** — чеський народний парний танець, який виконується у швидкому темпі по колу. Називається цей танець полькою тому, що чеською мовою «пулька» означає «пів кроку».

Чардаш

Мазурка

В. Монті. Чардаш.

Ф. Шопен. Мазурка (на вибір).

Г. Грецький. Чеська жартівлива полька.

- Якими почуттями сповнена музика? Чи почув/почула ти знайомі мелодії? Який характер танців? Схарактеризуй контрастні елементи музичної мови. Яка їх основна інтонація? Схарактеризуй прослухані твори, скориставшись підказкою королеви Мелодії.

ЛЕГКА

СПОКІЙНА

БАДЬОРА

МРІЙЛИВА

СТРІМКА

ШВИДКА

БЛИСКУЧА

Виконай ритмічний супровід до чардашу. Вибери інструмент.

ПОЛЬКА

Чеська народна пісня-танець

- Сяє в небі сонечко, сонечко,
золотєє донечко, донечко.
Просить вітер хмарочку, хмарочку:
«Гей, станцюєм полечку, полечку!»

Приспів:

Тра-ля-ля-ля, тра-ля-ля-ля!

Гей, станцюєм полечку,
полечку! Полечку!

- Струни скрипки тонкі-тонкі,
звуки флейти дзвінкі-дзвінкі.
Грайте, труби, голосніш, голосніш,
танок буде веселіш, веселіш.

Приспів.

(Див. с. 132–133.)

4. Мистецтво країн Балтії

В. Маковий. Рига

Подорожуючи країнами Балтії, можна побачити міста, де збереглася стародавня архітектура: фортеці, храми, житлові будинки. Художники-графіки виконують архітектурні замальовки власноруч. Такий рисунок є унікальним, неповторним.

Щоб отримати велику кількість однакових зображень, застосовують техніку **гравюри**. Для цього потрібний малюнок вирізають на дошці з дерева або лінолеуму спеціальними інструментами (різцями). Дошку покривають фарбою і на друкарському станку зображення з дошки переносять на папір.

● Порівняй рисунок і гравюру.

Графічний рисунок

Н. Міхальчук. Таллінн

Гравюра на дереві

М. Лаарман. Талліннський мотив

Архітектурні пам'ятки міст часто зображають на сувенірах: листівках, значках тощо. Розглянь, наприклад, сувенірну плакетку «Таллінн». Особливості форм будівель виявляються тут завдяки їх силуетам.

- Проаналізуй обриси старовинних будівель за силуетами.
- Яке із зображень міста Вільнюс є силуетом? Обґрунтуй свою думку.

Переглянь майстер-клас в [e-додатку](#). Створи композицію «Силуети старого міста» (аплікація з використанням чорного або темного паперу).

У вільний час разом із близькими або друзями поекспериментуй, як створити нескладну гравюру в домашніх умовах (що використати як дошку, чим вирізати зображення).
Які емоції викликає у тебе художня творчість?

4. Мистецтво країн Балтії

Танець «Тульяк»
Танцювальний фестиваль
в Естонії

Сьогодні музична стежка привела нас до країн Балтії — Литви, Латвії та Естонії. Музична культура цих країн дуже своєрідна. У кожного народу є улюблені танці з національними ознаками. Їх автентичність виявляється в мелодії, ритмі та рухах танцівників і танцівниць.

Клумпакоіс — старовинний литовський народний танець-пісня. Він виконується у дерев'яних черевиках — клумпес. Театралізовані рухи танцівників ілюструють сюжет, а грайлива мелодія супроводу додає веселого настрою.

Тульяк — естонський народний танець. Це танець-розповідь про кохання юнака та дівчини.

Клумпакоіс

Литовський народний танець «Клумпакоіс».
Естонський народний танець «Тульяк».

- Який характер танців? Чи схожі вони на музику слов'янських народів? Що виникло в уяві під час прослуховування? За другим слуханням виконай ритмічний супровід до танців.

Кáннель — естонський народний струнний щипковий інструмент.

Виконай чеську народну пісню-танець «Полька» з рухами. Порівняй цей танець із литовським народним танцем «Клумпакоіс».

Латвійська колискова «Aija, Ancit, Aija» (у виконанні на бандурі).

Вибери слова, які характеризують мелодію колискової.

ДИНАМІЧНА

РИТМІЧНА

ТИХА

НІЖНА

ГУЧНА

СПОКІЙНА

ШВИДКА

ПОВІЛЬНА

Для чого і коли співають цю пісню? З якою динамікою її співають і чому?

Який український інструмент тобі нагадує естонський струнний інструмент каннель? Вибери.

Кобза

Бандура

Цимбали

Колісна ліра

5. Сонячна Італія

Фонтан Наяд
(м. Рим, Італія)

Справжньою окрасою сонячної Італії є фонтани. У давнину їх будували на подвір'ях садиб заможних мешканців. Фонтани на міських майданах слугували джерелом питної води, а також прохолоди у спеку. Інколи їх поєднували з водяними годинниками, прикрашали фігурками, які рухалися під дією потоків води.

Струмені фонтанів легко б'ють угору або ритмічно стікають униз. Проте насправді фонтан — це складна інженерна споруда. Конструкція, якою протікає вода, зазвичай схована у скульптурній композиції або в оригінальній декоративній формі.

- Розглянь відомі фонтани Рима — столиці Італії. Зверни увагу, як органічно їх поєднано з архітектурою. Який із фонтанів тебе найбільше вразив?

Фонтан Треві (м. Рим, Італія)

- Розглянь світлини. Знайди на них приклади ритмічного розташування фонтанів.

Переглянь в **e**-додатку відео про фонтани вілли д'Есте (м. Тіволі, Італія).

Нині фонтани стали архітектурною прикрасою міст. Їх декорують сучасними матеріалами, збагачують скульптурами, супроводжують музикою, оформлюють світлом. Найкрасивіші фонтани стають пам'ятками і візитними картками міст або навіть країн.

Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Створи композицію «Веселий фонтан» (графічні матеріали на вибір). Зобрази фонтан головним у центрі композиції, а навколо розмісти другорядне: парк або будинки міста чи села.

- Обговоріть та оцініть роботи однокласників та однокласниць.

Досліди міста України з історичними та сучасними фонтанами.

Фонтан на площі Святого Петра (м. Рим, Італія)

5. Сонячна Італія

А. Ромако.

Вуличні музиканти

Наша музична подорож триває. Ось перед нами виник чарівний сонячний італійський пейзаж. Італія вважається колыскою музичного мистецтва. Композитори всього світу захоплюються італійською музикою. Окрім того, Італія відома майстрами з виготовлення скрипок: Ама́ті, Гварнері та Страдіва́рі. Їхні шедеври мають особливе звучання, що нагадує дзвінки жіночі голоси.

Тарантела — італійський народний танець. Його назва пов'язана з місцем виникнення — містом Таранто. Виконують тарантелу під супровід гітари, тамбурина (бубна) і кастаньєт.

У Венеції народилася пісня, яку назвали **баркаролою**. Італійське слово «*barka*» означає «човен». Від нього і походить назва **баркарола**, тобто пісня човняра.

Ф. дель Кампо. Венеція. Палац Дожей

М. Лисенко. Баркарола.

Італійський народний танець «Тарантела».

- Який характер творів? Який настрій пробуджує музика? На що схожа музика баркароли? Що нагадує її ритм? Чи можна віднести цей твір до танцю?

Об'єднайтеся в групи. За другим слуханням тарантели перша група виконує ритмічний супровід до танцю на клавесах, бубні, кастаньєтах, а друга — пластичні рухи руками (клацання, плескання тощо).

Розучи пісню «Сім нот» (музика А. Мигай, вірші Н. Кулик) (див. с. 133).

- Допоможи королю Ритму обрати слова-характеристики творів, які слухали на уроці. Зроби відповідні записи в зошиті, які допоможуть тобі виконати проєкт «Музика народів світу».

СВІТЛА
РИТМІЧНА

ВЕСЕЛА
ПОМІРНА

ЗАМРІЯНА
ЯСКРАВА

НІЖНА
ШВИДКА

ТАРАНТЕЛА

БАРКАРОЛА

Створи кастаньєти з підручних засобів (каштани, горіхова шкаралупа, коробочки, кришечки від пляшок).

- 1 Наклей на дві сірникові коробочки шкаралупки від горіхів або кришечки від пляшок.
- 2 Одягни коробочки на пальці (як на фото), стукай ними одна об одну так, щоб утворився ритм.

6. Дивовижна Іспанія

Дах будиночка
адміністрації парку

Сьогодні мистецька стежинка привела нас до мальовничого куточка Іспанії — парку Гуель, що розташований у місті Барселона. Це дивовижне за своєю красою місце створене за проєктом архітектора Антоніо Гауді.

Алеї, павільйони, скульптури, лави парку справляють враження гармонії зі світом природи, дивують пластичними формами і кольорами. І це не дивно, адже саме з природи митець черпав натхнення. Він першим переніс об'ємні природні форми і рослинні мотиви на архітектуру та увічнив їх у камені та металі. Його будинки стали пам'ятками архітектури та музеями.

Переглянь в **е**-додатку фільм про парк Гуель (м. Барселона, Іспанія).

- Розглянь світлини парку Гуель. Який декор використав митець для оздоблення споруд і лав парку?

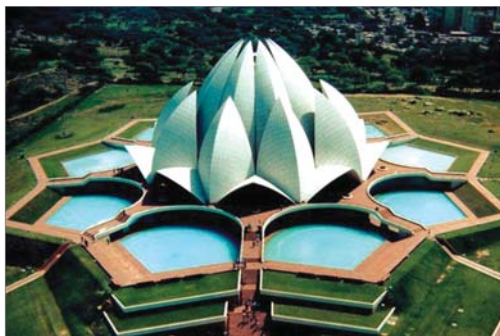
Саламандра
на парадних сходах

Лави, вигнуті у формі
морського змія

Звертаючись до світу природи в пошуках нових ідей, архітектори знаходять цікаві конструкції та оригінальні форми майбутніх споруд.

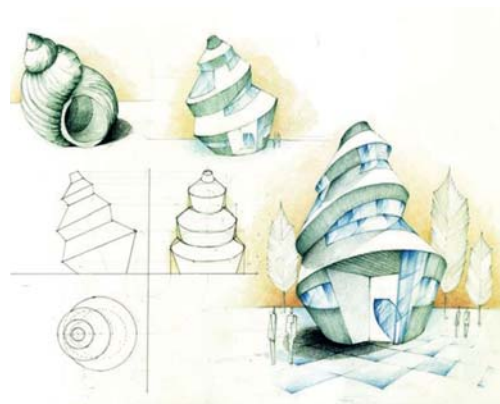
● Які, на твою думку, природні форми запозичили митці, створюючи ці будинки?

● Розглянь, як архітектор аналізував форму мушлі, перш ніж намалювати **ескіз** (попередній начерк) будинку.

Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Створи ескіз будинку за мотивами природних форм (матеріали на вибір).

У вільний час пофантазуй, які прикраси або статуєтки можна зробити з природних матеріалів: мушель, морських камінців, гілочок дерев.

6. Дивовижна Іспанія

Продовжимо нашу подорож сонячною Іспанією. Колорит і пейзажі Іспанії, стихія іспанських пісень і танців, яскравих і запальних, завжди привертають увагу слухачів. На створення музики іспанських композиторів надихає її чудова природа, звичаї та фольклор. Ісаак Альбеніс створив музичний твір «Іспанська сюїта». Пригадай, що таке *сюїта*. Ця сюїта містить вісім п'єс, які присвячені різним містам або регіонам Іспанії. Один із них — Севілья — місто на півдні Іспанії.

Популярним музичним інструментом в Іспанії є гітара. Звучання гітари можна почути не лише в концертних залах, а й просто неба на вулиці.

● Поміркуй, чому цей інструмент отримав таку популярність. Пригадай, назва якого іспанського музичного інструмента перекладається, як «половинки каштана».

Парк Гуель (м. Барселона, Іспанія)

І. Альбеніс. Іспанська сюїта «Севілья».
М. де Фалья. «Іспанський танець» (з опери «Життя коротке»)
(у виконанні на гітарі).

● Назви характерні особливості музичних творів.

ШВИДКИЙ ТЕМП
ЧІТКИЙ РИТМ
ПЛАВНА МЕЛОДІЯ

ПОВІЛЬНИЙ ТЕМП
СТРИБКОПОДІБНА МЕЛОДІЯ
ФОРТЕ ПІАНО

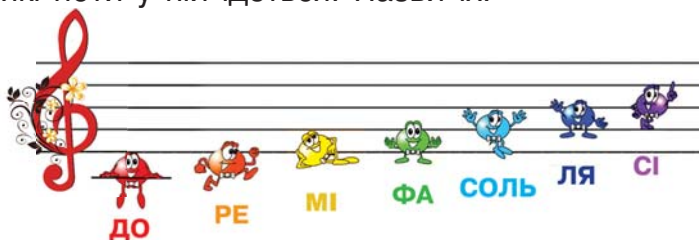
● Виконай на кастаньєтах, які ти зробив/зробила вдома, ритмічні композиції. Поміркуй, який музичний розмір у цих фрагментах.

● Спробуй створювати голосом різні музичні інтонації (жартівливі, сумні, радісні, схвильовані, здивовані тощо). Імпровізуй: співаючи знайомі пісні, змінюй інтонації.

Виконай пісню «Сім нот» у відповідному настрої. Пригадай, про які ноти у ній ідеться. Назви їх.

Пригадаймо тривалості нот. Іноді біля ноти можна побачити крапку. Це означає, що її тривалість подовжується на половину.

четвертна нота

четвертна нота з крапкою

половинна нота

половинна нота з крапкою

7. Чарівна Франція

В. ван Гог.
Бульвар Кліше

Кожен, хто потрапляє до Франції, мріє побувати у її столиці — Парижі. Чарівниця Гармонія також поспішає у Париж. І не тому, що його вважають законодавцем моди. Париж відомий як один зі світових центрів культури і мистецтва. Визначні митці увічнили Париж на своїх полотнах. Улюблена тема живописців — бульвари міста.

Бульвар — широка вулиця з насадженнями з обох боків або алея з дерев посередині широкої вулиці, зазвичай обладнана лавками для відпочинку.

- Розглянь бульвари Парижа. Поміркуй, як художникам вдалося зобразити вулиці, що тягнуться вдалечінь.

К. Піссаро. Бульвар Монмартр навесні

Поміркуй, які кольори і відтінки утворили гармонію кольорів на кожному з пейзажів. Порівняй картини за колоритом.

П.-О. Ренуар.
Великий бульвар

К. Мане.
Бульвар Капуцинок

Щоб намалювати вулицю, художники застосовують **лінійну перспективу**: з віддаленням до горизонту звужують ширину дороги, зменшують видимі розміри будинків, а також **повітряну перспективу**: нечітко та у холодних відтінках кольорів зображають далечінь.

- Розглянь міські пейзажі. Наведи приклади використання лінійної і повітряної перспективи на картинах.

О. Васянович. Київ.
Бульвар Лесі Українки

В. Ліло. Одеса.
Приморський бульвар

Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Створи композицію «Центральна вулиця мого міста (села)» або «На бульварі» (матеріали на вибір). Застосуй лінійну і повітряну перспективу.

Обговоріть з однокласниками й однокласницями, як можна покращити вигляд вулиць вашого міста чи села. Що для цього можуть зробити діти?

7. Чарівна Франція

Французький композитор Моріс Равель створив оперу-балет «Дитя і чари» про неслухняного хлопчика. Композитор втілює у музиці бачення і фантазії дитини, які змінюють предмети навколишнього світу.

● Прослухай музичні фрагменти. Поміркуй, як композитор об'єднав жанр опери і балету.

...Хлопчик не хоче виконувати домашнє завдання, за що його карає мати. Розсердившись, він розкидає предмети у своїй кімнаті, розбиває чайник і чашку, ранив білку, тягне кота за хвіст, рве книги, кочергою роздирає шпалери і розкидає вугілля в каміні. Насолодившись виробленим спустошенням, він падає в крісло, але... тепер бунтують речі: вони оживають і загрожують хлопчикові...

Протягом опери хлопчик змінює ставлення до навколишнього світу, усвідомлюючи наслідки своїх вчинків. Завершується опера загальним хором звірів, які пробачили хлопчикові.

В оперу-балет композитор включив танці, які виконують різні персонажі, що ожили. Крісло у парі з диваном танцює старовинний менует, чайник і чашки — грайливий фокстрот, а бабки — граційний вальс.

Переглянь в **е**-додатку фрагменти із опери-балету М. Равеля «Дитя і чари».

- Поміркуй, що незвичного ти побачив/побачила в опері-балеті. Чому композитор об'єднав два жанри в один? Знайди ознаки опери і ознаки балету. Чи правильно вчиняв хлопчик? Як музика допомагає передати характер героя? Якими динамічними відтінками композитор передає роздратування предметів, що ожили? Створи ланцюжок динамічних відтінків.

p

f

m

p

m

f

Розучи пісню «Ухтимко» (музика О. Злотника, вірші О. Вратарьова) (див. с. 134).

Визнач характерні ознаки опери і балету. Умовно розташуй їх у скриньки.

ОПЕРА

МУЗИКА
СПІВ
КОСТЮМИ

ТАНЕЦЬ
ДЕКЛАМАЦІЯ
ДЕКОРАЦІЇ

БАЛЕТ

8. Театр і музика в Австрії

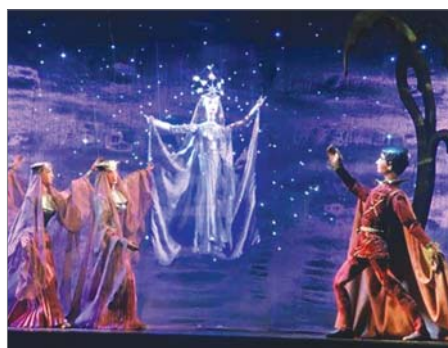

Поспішаймо до Австрії! На нас чекає цікава подія у місті Зальцбурзі: знайомство з Театром маріонеток.

У Театрі маріонеток лялька виступає на сцені як справжній актор/акторка серед декорацій і під музичний супровід. Освітлення також дуже важливе для спектаклю. Колір, яскравість, напрямок освітлення посилюють враження від подій на сцені.

Артисти-ляльководи зазвичай керують ляльками за ширмою-декорацією, а інколи — на очах у глядацтва. Тоді вони вдягаються у театральні костюми і наносять відповідний грим. Ляльки-маріонетки «оживають» за допомогою ниток, за які смикають ляльководи. Ляльки не просто рухаються, а ще й виконують танці. Тут акторам/акторкам потрібен не тільки технічний досвід, але й емоційний зв'язок зі своїми персонажами.

- Які враження справляють на тебе декорації і образи лялькових персонажів, створених для вистав «Сон літньої ночі» та «Чарівна флейта» в Театрі маріонеток Зальцбурга?

Переглянь в е-додатку фрагмент із вистави «Чарівна флейта» на сцені Театру маріонеток м. Зальцбурга.

У Зальцбурзі розташований унікальний Музей маріонеток, який є частиною Театру маріонеток. Першими постановками театру були лялькові версії опер Моцарта.

Переглянь в **е**-додатку фрагмент із вистави «Звуки музики» на сцені Театру маріонеток м. Зальцбурга.

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Виготов ляльку-маріонетку — казкового персонажа (*картон, кольоровий папір, підручні матеріали, нитки*).

Придумайте виставу і покажіть її молодшим дітям. Використайте виготовлених ляльок-маріонеток.

8. Театр і музика в Австрії

Л. Кармонтель.
Леопольд Моцарт
музикує з дітьми

Визначний композитор Вольфганг Амадей Моцарт народився в Зальцбурзі. Батько Вольфганга був композитором і придворним скрипалем. Саме завдяки йому хлопчик із трьох років почав грати на клавесині, а з п'яти — писати музику.

Коли Моцарту виповнилося шість років, батько повіз його разом із сестрою на гастролі. Вони тривали впродовж десяти років і принесли Вольфгангу славу неперевершеного

віртуоза та імпровізатора. Багато творів Моцарта стали шедеврами світової музики. З-поміж них — симфонії, сонати, опери, зокрема остання — «Чарівна флейта».

В. А. Моцарт. Соната № 11, третя частина — «Турецький марш» (рондо).

- Схарактеризуй музику рондо. Яка частина повторюється і як часто? Скільки в рондо епізодів? Звучання якого інструмента нагадує головна тема твору?

Головна тема рондо (**рефрен**) повторюється не менше трьох разів. І між цими повтореннями щоразу звучить інша — контрастна музика, яка називається **епізод**.

Рондо (від італ. «рух по колу») — музична форма, у якій відбувається чергування головної теми і контрастних епізодів.

РЕФРЕН

ЕПІЗОД 1

РЕФРЕН

ЕПІЗОД 2

РЕФРЕН

Переглянь в інтернеті мультфільм «Чарівна флейта» на музику В. А. Моцарта («Турецький марш»).

- Виконайте на дзвіночках в ансамблі з учителем чи учителькою рефрен «Турецького маршу».

9. Східний театр

Щоб ознайомитися ще з одним незвичайним театром, — помандруймо на схід, у далеку Японію. Здавна тут полюбують театр тіней.

У театрі тіней для сцени використовують конструкцію з балок — раму, яку обтягують світлим полотном. Плaskі маріонетки

традиційно виготовляють із тонкої шкіри, паперу або картону. Актори за сценою керують фігурками за допомогою тонких бамбукових, дерев'яних або металевих паличок. Маріонеток притуляють до екрана ззаду, спрямовують на них світло, і тоді вони стають видимі — відкидають тіні на біле полотно сцени. Актори, які керують ляльками, співають і танцюють, а буває, що одягають чорний одяг і грають разом із ляльками.

- Розглянь силуети тіней. Що, на твою думку, важливо для створення образу певного персонажа-ляльки у театрі тіней?

Поглянь, яку чудову подружку я собі знайшла! Це кокеші — традиційна японська лялька.

Мистецтво виготовлення ляльок кокеші розвивалося в Японії з найдавніших часів. Їх виготовляють із дерева і розписують візерунками за рослинними мотивами. У розписах переважають червоні, чорні та жовті кольори. Традиційні народні ляльки мали циліндричний тулуб, у сучасних — різна форма корпусу, голови, рис обличчя. Зазвичай ляльки кокеші — дівчатка, проте бувають і зображення хлопчиків. Щороку в Японії відбуваються фестивалі та національний конкурс ляльок-кокеші.

- Зверни увагу, якими простими засобами передано настрої ляльок: малюнком очей, рота, їх розміром, взаємним розташуванням.

Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Виліпи традиційну японську ляльку кокеші у тому образі, який тобі до вподоби (пластилін). Передай її настрої: веселий, задумливий, мрійливий тощо. Застосуй різні способи декорування: аплікацію із пластиліну іншого кольору, вирізування, нанесення фактури тощо.

Як ти гадаєш, навіщо дітям потрібні іграшки? Чи хочеш ти мати ще якусь іграшку? Чи варто давати дітям можливість самим завершувати зовнішній вигляд іграшки? Обговори це з друзями або рідними. Пофантазуй, як би лялька кокеші рухалась, якщо б стала героїнею пластилінового мультфільму.

9. Східний театр

Гранд-театр (м. Пекін, Китай)

Загадковий світ східного театру має давню історію. Вікові народні традиції успадкував театр у Китаї, де зародилася знаменита Пекінська опера. Це дивовижне видовище поєднує декламування, музику, танці й пантоміму. Незвично для європейців

бачити в опері акробатику та бойові мистецтва.

Театральна мова східного театру сповнена символів і натяків. Щоб розуміти події, що відбуваються на сцені, треба вміти «читати» жести й рухи, навіть погляди очей. Наприклад, стрибки акторів та акторок можуть означати переправу через річку, хода по колу — довгу подорож, швидкі рухи з батоном — вершників.

Манера співу, яка не належить до провідних засобів китайської опери, також не схожа на звичний вокал. Співочі партії звучать часто у високому регістрі. Актори (зазвичай чоловіки) втілюють конкретні амплуа.

Сцена з Пекінської опери

Відповідно добирається тембр голосу. Цікаво, що для різних амплуа використовують однакові мелодії, але вони виконуються по-різному. Кілька характерних інтонацій, емоційних нюансів достатньо, щоб увиразнити образ персонажа.

Оркестром, в якому панують національні інструменти, керує не диригент/диригентка, а барабанщик/барабанщиця. Роль ударних інструментів важлива у сценах битв, танців, акробатики. Актори та акторки, одягнуті в ошатні національні костюми, використовують яскраво розфарбовані маски й грим, спеціальну театральну атрибутику.

І ще одна родзинка-несподіванка: у деяких сучасних оперних театрах Китаю глядацтво пригощають чаєм. І це не просто частування, а занурення в атмосферу вистави, залучення до культурних традицій.

 Опиши свої враження від Пекінської опери. Що тебе здивувало? Яка роль костюмів, масок, гриму?

Переглянь в **e**-додатку фрагменти з Пекінської опери.

Японська анімація (аніме) захоплює дітей усіх країн. **Кодомо** — жанр дитячої японської анімації, зазвичай позитивний і життєстверджуючий. В аніме музика має велике значення.

Переглянь в інтернеті фрагменти японської анімації.

Розучи пісню «Як з'явився чай?» (музика і вірші А. Бінцаровської) (див. с. 135).

Дізнайся характерні властивості чаю. Переглянь в інтернеті особливості проведення чайної церемонії. Влаштуй удома для рідних і близьких чаювання за східними звичаями. Вибери музику для його супроводу.

10. Музичний театр у Великій Британії

Ілюстратор *М. Тарронт*
серів, музикантів, акторів — не вщухає. Пригоди Аліси знайшли своє відображення у кінофільмах, театральних виставах, зокрема в балеті.

Балет — вид сценічного мистецтва; вистава, зміст якої втілюється в музично-хореографічних образах.

● Помилуйся, яка граційна Аліса-балерина на пуантах.

Пуанти — жіночі балетні туфлі, невід'ємна частина жіночого танцю в класичному балеті.

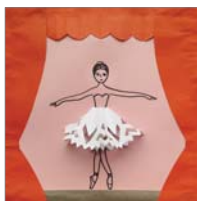
- Порівняй образи Аліси на ілюстраціях і в балеті. У чому їх відмінності?

Ілюстратор М. Лібіко

Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Зобрази балерину, яка у своєму танці створює образ Аліси у Дивокраї (картон, кольоровий папір, різнофактурні матеріали).

- Порівняйте й оцініть роботи одне одного.

На дозвіллі прочитай казку Льюїса Керрола «Пригоди Аліси у Дивокраї». Пофантазуй і запропонуй комп'ютерну гру за мотивами цієї казки.

Пригадай казки, за якими також створено мультфільми, вистави, балет.

10. Музичний театр у Великій Британії

Наша подорож триває. Сьогодні ми відвідаємо Королівський театр, де переглянемо балетну виставу композитора Джобі Талбота і хореографа Крістофера Уїлдона «Аліса в Країні Див». Як бачиш, пригоди Аліси захоплюють не лише дітей, а й дорослих. На сцені ця казка ніби оживає, і все, що уявляли, ми можемо побачити на власні очі.

- Це запитання після малюнку. Переглянь в [е-додатку](#) фрагменти з балету. Порівняй свої враження від побаченого, почутого і прочитаного в книжці.

Дж. Талбот, Кр. Уїлдон. «Чаювання Божевільного Капелюшника», «Червона королева» (з балету «Аліса в Країні Див»).

- Як музика допомогла «оживити» персонажів казки?
Якими музичними засобами композитор передає їхні характери та настрій?
Чи були рухи персонажів незвичними?
Які танці ти бачив/бачила: сольні чи ансамблеві?
Яке значення мали декорації і які тебе найбільше вразили?
Чим саме?

Балетна пачка — жіночий балетний костюм, який складається з корсажа і пишної короткої багатошарової спідниці.

В інтернеті переглянь фрагменти з фільму «Аліса в Країні Чудес».

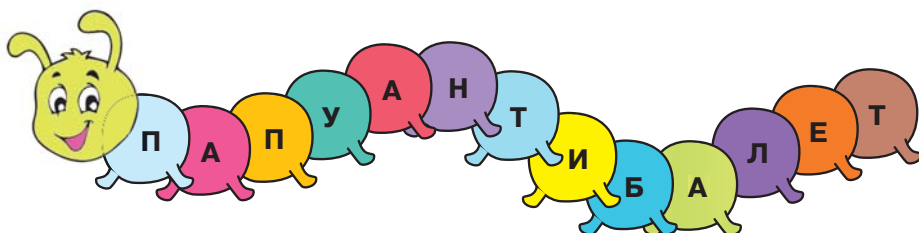
Постер до фільму «Аліса в Країні Чудес» (реж. Т. Бертон)

Виконай пісню «Як з'явився чай?».

Розшукай на гусені слова, пов'язані з балетом. Поясни їх значення.

Пограйте у гру «Рух гусені». Слідкуйте за рухом гусені і співайте склад «гу», рухаючись угору і вниз разом із нею.

11. Музичний театр у Великій Британії

Знайомся, це Мері Поппінс, няня-чарівниця з однойменної книги Памели Треверс, яка наповнила повсякденне життя своїх вихованців яскравим світом казок. Адже вона могла літати і керувати речами одним поглядом, перетворювала мікстуру на сік, розмовляла з тваринами і вміла робити ще безліч див.

- Що спільного у зображеннях Мері Поппінс на книжкових ілюстраціях? Які речі вона завжди має із собою?

Мері Поппінс — персонаж, якого люблять і діти, і дорослі. Про неї створено кінофільми і мультфільми, поставлено театральні вистави, зокрема музичні спектаклі-мюзикли.

Ілюстраторка
Ж. Годбаут

Ілюстраторка
Дж. Сарда

Ілюстраторка
Л. Дейл-Скотт

Мюзикл — це музично-сценічний твір, у якому переплітаються діалоги, пісні, музика, хореографія.

- Розглянь світлину з вистави «Мері Поппінс». Зверни увагу, як багато речей розташовано на сцені серед декорацій. Це театральний реквізит.

Реквізит — це предмети, які використовують актори на сцені під час вистави, а також будь-яка річ, що додає декораціям ознак певного часу і місця.

● Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Придумай малюнок для театрального реквізиту — парасольки Мері Поппінс (чорний папір, гуаш або пастель, кольорові крейди, блискітки тощо).

- Поясни однокласникам й однокласницям свій задум та ідею оформлення парасольки. Візьми участь в обговоренні робіт інших дітей.

Доберіть реквізит для сценки зі шкільного життя, щоб він був безпечним, зручним і таким, щоб кожен у класі міг ним скористатися.

11. Музичний театр у Великій Британії

Мері Поппінс — незвичайна няня, яка вміє розмовляти мовою тварин і переноситься в чарівні світи. З нею завжди цікаво і весело! І сьогодні ми разом із нянею-чарівницею відвідаємо **МЮЗИКЛ**.

● Пригадай, у чому особливості мюзиклу.

Фільми-мюзикли «Мері Поппінс» та «Мері Поппінс повертається» об'єднують не лише «живу дію», виконання акторів-співаків, а й анімацію.

Кадр із фільму «Мері Поппінс повертається» (реж. Р. Маршалл)

● Переглянь в **е**-додатку фрагменти з мюзиклів. Які види анімації ти помітив/помітила?

Р. М. Шерман, Р. Б. Шерман. Мюзикл «Мері Поппінс» (фрагмент).

М. Шейман, С. Віттмен. Мюзикл «Мері Поппінс повертається» (фрагмент).

- Які інтонації в пісні Мері Поппінс? Як музика передає її характер? Які засоби виразності використовують композитор/композиторка, хореограф/хореографка, мультиплікатор/мультиплікаторка? Вибери слова, які відображають настрій музики мюзиклів.

ГРАЙЛИВИЙ

ЖАЛІСНИЙ

СВЯТКОВИЙ

РАДІСНИЙ

ТРИВОЖНИЙ

НІЖНИЙ

СУМНИЙ

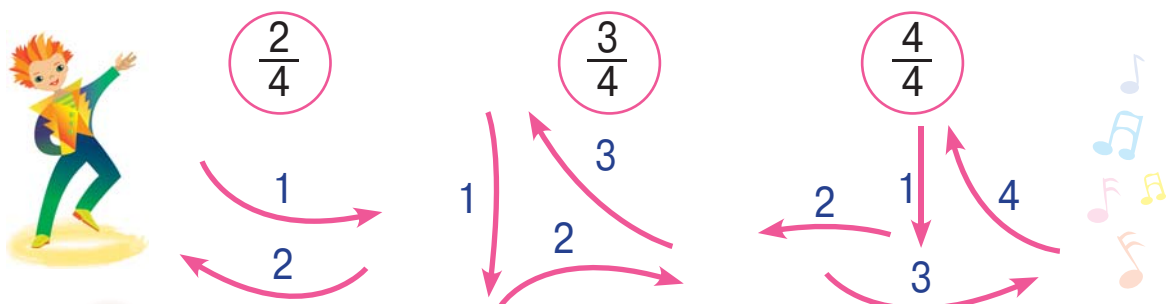
ВЕСЕЛИЙ

ЗАДУМЛИВИЙ

Розучи пісню «Фотограф, друзі, я» (музика і вірші А. Олейнікової) (див. с. 136).

Схеми диригування

Фільм-мюзикл «Мері Поппінс повертається» (реж. Р. Маршалл) (фрагмент).

Переглянь в **е-додатку** фрагмент зйомок мюзиклу з використанням **хромакею** (фоновий екран зеленого кольору).

- Для чого потрібен хромакей? Як ця технологія допомагає створювати яскраві декорації та світ фантазії?

12. Мистецька палітра Німеччини

На початку XIX століття у Німеччині брати Якоб і Вільгельм Грімм, відомі збирачі усної народної творчості, опублікували збірку «Дитячі і сімейні казки». Ця книга одразу стала популярною. Тепер казки братів Грімм читають діти в усьому світі.

- А які казки братів Грімм запам'яталися тобі? Чи допомогли тобі ілюстрації глибше зазирнути у світ літературних творів, уявити образи казкових персонажів?

А. ван Дейк. Вільгельм Оранський та його наречена Марія Стюарт

Зобразити в ілюстрації портрети казкових героїв непросто, але дуже цікаво. Адже художникові треба не тільки намалювати зовнішність (риси обличчя, поставу, одяг), але й створити певний образ (добрий чи злий, веселий чи сумний).

Часто художники зображають поруч головних героїв — принца і принцесу. У живописі такі портрети називають **подвійними**.

- Розглянь подвійний портрет. Проаналізуй пози, зачіски, одяг героїв. За якими ознаками можна визначити настрій персонажів?

Відповідно до задуму, художники малюють людину на портреті по-різному: обличчям до глядача або збоку (у профіль). Персонажів зображають по плечі, по пояс, на повний зріст тощо.

- Проаналізуй композиції: як на ілюстраціях розміщено персонажів відповідно до квадратного та прямокутного форматів. Знайди зображення персонажів у профіль.

Пофантазуй, якими ти бачиш образи головних героїв та героїнь казки братів Грімм, що тобі найбільше до вподоби («Попелюшка», «Спляча красуня», «Бременські музиканти», «Кіт у чоботях»). Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Намалюй подвійний портрет принца і принцеси за мотивами улюбленої казки (акварель).

Після обговорення виконаних робіт створи спільну композицію «Королівський бал»: виріжте намальованих персонажів та наклейте на великий аркуш так, щоб дальні фігури трохи затулялися ближніми.

Пригадай улюблений літературний твір. Чи відповідають намальовані персонажі в книжці художнім образам, створеним твоєю уявою?

Обговори з друзями та подругами, якого казкового персонажа можна запропонувати на роль ведучого для телепередачі про тварин.

12. Мистецька палітра Німеччини

Сьогодні ми помандруємо до Німеччини — Батьківщини видатного композитора Йоганна Себастьяна Баха. І хоча жив він дуже давно, його музику слухають у всьому світі й сьогодні.

Бах народився в невеличкому німецькому місті Айзенах у сім'ї музиканта. Саме батько відкрив маленькому Йоганну чарівний світ музики. Від самого дитинства він грав на скрипці, клавесині, органі, співав у шкільному хорі. Коли Йоганн виріс, працював придворним музикантом, органістом і керівником хору в церкві. Його найулюбленішим музичним інструментом був орган.

Пам'ятник Йоганну Себастьяну Баху (м. Лейпциг, Німеччина)

- Переглянь в **е**-додатку відео гри на органі. Поміркуй, який інструмент він нагадує. У чому його особливість?

Й. С. Бах. Токата ре мінор (у виконанні на органі, на скрипці).

- Що незвичного в музиці? Що тебе вразило у прослуханому творі? На якому інструменті найбільше сподобалося виконання цього твору? Чому?

Орган — духовий клавішний музичний інструмент, який з'явився в Європі у XII столітті. Органіст грає на мануалі — клавіатурі для рук, а також використовує педалі для ніг. Звук з органа надходить із багатьох труб.

Старовинний орган (Португалія)

Електронний орган

● Розглянь зображення старовинного і сучасного органів. Чим вони схожі і чим різняться?

Переглянь в е-додатку мультфільм «Фантазія» на музику Й. С. Баха (слухаємо «Токату ре мінор»).

Виконай пісню «Фотограф, друзі, я».

● Виконай супровід до приспіву пісні на бумвокерсах. Використовуй трубки відповідного кольору і звучання.

до соль

Запиши власні враження від прослуханої музики до проекту «Музика народів світу». Добери ілюстрації.

13. Мандрівка на Кавказ

Н. Магомедов.
Глечик

Помандруймо на Кавказ! Там ми побачимо чудові вироби з металу. Це посуд, декоративні панно, ювелірні прикраси, виготовлені з латуні, міді, алюмінію, сталі, а також із золота та срібла.

У процесі карбування на пластині металу або на круглій формі майстри вибивають певний рельєф. Для цього застосовують спеціальні інструменти, які мають наконечники різної форми.

Художня обробка металу — **карбування** — один із видів декоративно-прикладного мистецтва. Так іноді називають і сам виріб.

- Проаналізуй, як митець передав у карбуванні рухи птахів. Зверни увагу на форму крил, хвоста, способи зображення пір'я, фактуру поверхні. Які емоції викликають у тебе ці твори?

Г. Дадян. Птах

- Розглянь приклади карбувань. Які вироби тебе зацікавили? Чим саме?

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Створи образи пташок у рельєфній композиції «Веселе курча» або «Курка з курчатками» (фольга, підручні матеріали для продавлювання фольги).

- 1 На аркуші такого самого розміру, що й фольга, намалюй пташок.
- 2 Приклади аркуш до фольги і передай малюнок по контуру.
- 3 Продовжуй створювати рельєф.
- 4 Використовуй різні фактури для зображення: пір'ячка, крилець пташок, трави, квіточок тощо.

- Оціни свою роботу. Поміркуй, як можна її покращити.
- Чим зацікавила тебе техніка карбування? Які вироби з карбування ти запропонуєш роздивитися своєму другові/своїй подрузі?
- ! ? За бажанням створи новорічну вітальну листівку-карбування з фольги.

13. Мандрівка на Кавказ

Народна музика Грузії має давню історію. Пісенна творчість грузинів переважно лірична, адже в ній оспівується саме життя. Грузинські мелодії надзвичайно гарні, а ритми пісень завжди запрошують до танців!

Лезгинка — стародавній швидкий кавказький народний танець, головною особливістю якого є те, що його здебільшого виконують чоловік і жінка

у парі. Рухи чоловіка нагадують політ гірського орла — чіткі, виражені; то стрімкі, то сповільнені. Жінку, у свою чергу, можна порівняти з лебедицею: рухи танцівниці плавні, граційні, не позбавлені величавості й ніжності.

Інша гірська країна — Вірменія — славиться відомими композиторами, зокрема неперевершеним Арамом Хачатуряном. Його музика привертає увагу тим, що в ній передається темперамент, життєрадісність вірменського народу. У більшості творів композитора можна почути народні мелодії.

Переглянь в е-додатку грузинський народний танець «Лезгинка» і «Танець із шаблями» із балету А. Хачатуряна «Гаяне».

● Як змінюється мелодія? Які рухи можна уявити? Який характер танців? Як у музиці передається характер грузинського народу?

Вибери слова, які характеризують лезгинку.

ШВИДКИЙ

БУРХЛИВИЙ

МЕЛОДІЙНИЙ

ПОВІЛЬНИЙ

СТРИБКОПОДІБНИЙ

ПЛАВНИЙ

Тар — струнний щипковий інструмент. «Тар» у перекладі означає «струна», «нитка».

Поширений у безлічі країн, зокрема, в Арменії та Азербайджані.

КУРЧАТКА

Музика Г. Гусейнлі

Вірші Т. Муталлібова

1. Ціп, ціп, мої курчатка,
ціп, ціп, ціп, мої малятка,
ви пухнастенькі клубочки,
ви майбутні мої квочки.
Тут в траві густій
привільно
погуляти можна вільно,
ой мої ви курчатка,
ой мої ви малятка,
ви пухнастенькі клубочки!

2. Ціп, ціп, мої курчатка,
ціп, ціп, ціп, мої малятка,
ви пухнастенькі клубочки,
ви майбутні мої квочки.
Ой підходьте ви напиться,
дам зерна вам і водиці,
ой мої ви курчатка,
ой мої ви малятка,
ви пухнастенькі клубочки!

● Який настрій викликала у тебе пісня «Курчатка»?

Виберіть диригента/диригентку та соліста/солістку. Вигадайте інсценування пісні і розіграйте його. Запишіть власні враження від прослуханої музики до проєкту «Музика народів світу». Доберіть ілюстрації.

14. Казкова Норвегія

Сьогодні нашою екскурсоводкою у мистецькій подорожі казковою Норвегією буде талановита художниця Харпер з мультфільму «Тролі». Вона запропонувала ознайомитися із суворою таємничою природою країни за допомогою мистецтва художньої фотографії.

Щоб зробити художню фотографію, митець/мисткиня добирає такий кут зору, з якого краєвид виглядає найвиразніше. Щоб передати настрій природи, фотограф/фотографиня ураховує сонячне освітлення, погодні умови.

- *Які емоції викликають у тебе гірські краєвиди Норвегії? Чому? Чи впливають на твій настрій світлі й темні кольори природи?*

За скандинавськими міфами і легендами, саме у горах живуть тролі — чаклуни та чаклунки, відомі своїм сварливим характером.

- Розглянь світлини із зимовими краєвидами. Проаналізуй чіткість зображення на передньому і дальньому планах. Чи загороджуються дальні дерева тими, які розташовано ближче? Як змінилися кольори залежно від сонячного світла? На якій із світлин можна спостерігати лінійну перспективу?

Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Намалюй північний пейзаж, передай простір за допомогою лінійної і повітряної перспективи. Орієнтовні теми: «Засніжений ліс», «Гірський краєвид», «Зимова річка» (акварель, гуаш). Придумай образ казкового троля, намалюй його маленьке зображення, виріж і приклей у затишному місці своєї композиції.

- Обмінюйтеся враженнями щодо створених композицій з однокласниками й однокласницями.

У вільний час фотографуйте різноманітні пейзажі рідного краю. Влаштуйте у школі виставку фотопейзажів.

За бажанням придумай і запиши коротку історію про троля, який вирішив подорожувати, щоб побачити красу світу. Поцікався думкою товаришів щодо свого твору.

14. Казкова Норвегія

Сьогодні продовжимо подорож до країни казок і легенд, суворої і красивої природи, полярного саява, яке палахкотить у небі всіма кольорами веселки — країну Норвегію. Дуже давно люди вірили, що тут — у дрімучих лісах — живуть магичні істоти: тролі та ельфи, злі чаклуни та добрі Мумі-тролі. Вважали, що зустріч із ними може змінити долю людини. Норвезький композитор Едвард Гріг у своїй музиці відобразив національний характер норвезького народу, його фольклор і побут.

Послухай музику Едварда Гріга до п'єси Генріка Ібсена «Пер Гюнт». Пер Гюнт — це сільський хлопець, який відправився у мандри в пошуках щастя. Подорожуючи, він зустрічається з фантастичними істотами — гномами, трелями, кобольдами, лісовиками, відвідує печеру гірського короля. Мандруючи пустелями, Пер Гюнт опиняється серед її жителів — арабів. Східна красуня Анітра розважає його танцями. Довгих сорок років на нього вдома чекає наречена Сольвейг. Її глибокий сум композитор передав у «Пісні Сольвейг».

І. Рьоднінген. Тролі

Е. Гріг. «У печері гірського короля», «Танець Анітри», «Пісня Сольвейг» (із сюїти «Пер Гюнт»).

Який характер танцю? Які музичні інструменти звучать? Які інструменти виконують мелодію, а які — акомпанемент? Як змінювалася музика? Які відчуття викликає «Пісня Сольвейг»? Як ти вважаєш, чому композитор створив саме такий образ дівчини? Чи завжди настрій у творі однаковий? Мелодія то підіймається вгору, то поступово спадає. Але загалом вона не змінюється, провідний мотив залишається тим самим. Як ти думаєш чому? Скільки частин у цих творах?

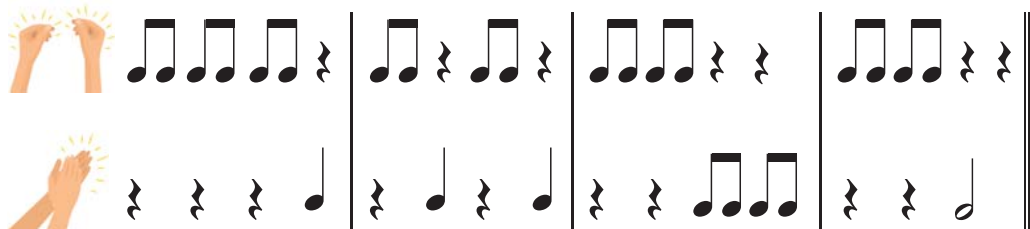
Переглянь в е-додатку фрагменти з балету «Пер Гюнт» (музика Е. Гріга, хореографія В. Писарева).

Розучи «Пісню про гномика» (музика і вірші Н. Май) (див. с. 137–138).

Створіть у групах супровід до музичного фрагмента «У печері гірського короля». Визначте музичний розмір.

Поміркуй, яку музику можна обрати для зображення троля. Поясни свою думку.

15. Веселе Різдво в Україні

Як добре після довгих мандрів повернутися до рідного краю, та ще й напередодні свята Різдва! Уже колядники почали готуватися до Святого вечора: виготовили маски Кози, Ведмедика. А де ж Різдвяна зірка? Нумо зробимо найкращу зірку серед колядницьких гуртів!

Т. Барінова. Коляда (фрагмент)

- Поглянь, як весело святкують Різдво діти і дорослі, зображені на картині. На яких музичних інструментах вони грають?

А. Вишневська. Щедрик

- Як впливають на враження від картини контрастні яскраві кольори, у яких вона створена? Зверни увагу на те, як прикрашені зірки колядників та колядниць. Скільки кутів вони мають?

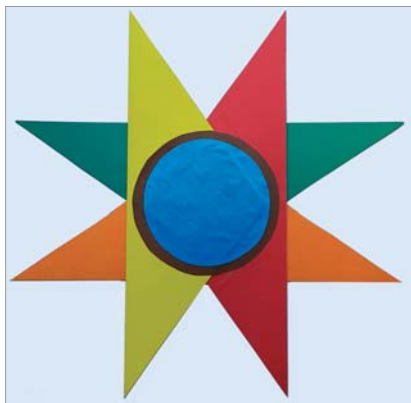
- Розглянь декор різдвяних зірок. Які орнаменти на них зображено: рослинні чи геометричні? Поміркуй чому.

О. Селищева. Ніч перед Різдвом (фрагмент)

Об'єднайтеся у групи колядників та колядниць для театралізованого святкування Різдва у школі. Перегляньте майстер-клас в **е**-додатку. Виготовте Різдвяну зірку (картон, кольоровий папір, матеріали на вибір).

- Чи сподобалося тобі особисто виготовляти Різдвяну зірку?

Які народні традиції святкування Різдва поширені у твоєму краї? Наведи приклади предметів побуту, які прикрашено орнаментальними композиціями у крузі.

15. Веселе Різдво в Україні

Т. Зеленченко. Меланка

Напередодні Нового року в Україні співають пісні зі щедрими побажаннями здоров'я, щастя, добробуту. Такі пісні називаються **щедрівками**. Виконують їх у супроводі музичних інструментів, із танцями, пантомімою, обрядовими іграми з масками. Щедрівки співали окремо господареві, господині, хлопцеві, дівчині, усій родині. Були щедрівки дитячі, жартівливі, пародійні. Щедрували також групами: «Меланка», «Василь» та «Ряжені».

До календарно-обрядових пісень зимового циклу належать і **колядки**. Звичай колядування має свою давню історію. Колядки пов'язані з днем зимового сонцестояння, яке наші предки називали святом Коляди. Його святкували 25 грудня. Вважалося, що тоді Сонце з'їдає змії Коротун. Щойно на небі з'являлася перша зірка, колядники заходили на подвір'я, кликали господаря і співали для його родини величальних пісень про сонце, місяць, зорі. Ці пісні й стали називати колядами, або колядками.

Щедрівка «Щедрик» (у виконанні жестовою мовою).

- Чи змінило сприйняття жестове виконання? Як ти вважаєш, чи може жестова мова допомогти більшій кількості людей долучитися до традицій?

Тему українського Різдва та його традицій у своїй творчості розкривають чимало митців та мисткинь.

О. Кваша. Колядки (фрагмент)

- Який настрій панує на картині? Яку народну пісню виконують зображені персонажі?

ОЙ СИВАЯ ТА Й ЗОЗУЛЕНЬКА

Щедрівка

Усі сади та й облітала.
А в одному та й не бувала.
А в тім саду три тереми.
Що в першому — ясен місяць.
А в другому — красне сонце.
А в третьому — дрібні зірки.
Ясен місяць — сам господар.
Красне сонце — господиня.
Дрібні зірки — то їх дітки.

- Вибери смайлик, який відповідає твоєму настрою після виконання щедрівки. Поясни свій вибір.

Перевір себе. Виконай тест 2.

Перевір себе

- 1 На якому з виробів декоративно-прикладного мистецтва зображено Дерево життя?

- 2 На якому з малюнків світлотінь передано за допомогою штрихування?

- 3 Знайди серед зображень силует.

4 На якій ілюстрації — світлина з балету?

5 Визнач подвійний портрет.

6 Установи відповідність між зображенням і видом мистецтва.

СКУЛЬПТУРА

ЖИВОПИС

КАРБУВАННЯ

ГРАФІКА

Перевір себе

- 1 Установи відповідність між танцями і країнами їх походження.

ЧАРДАШ

ПОЛЬКА

МАЗУРКА

ЛЕЗГИНКА

ГРУЗІЯ

УГОРЩИНА

ЧЕХІЯ

ПОЛЬЩА

- 2 Вибери музичні інструменти, на яких зазвичай виконують супровід італійського народного танцю «Тарантела».

- 3 Відгадай за описом та ілюстраціями-підказками назви музичних творів.

- 1 Старовинний литовський народний танець, який виконують пари у дерев'яних черевиках.

- 2 Урочиста пісня, один із державних символів будь-якої країни.

- 3 Жанр східного музичного театру, який поєднує спів, інструментальну музику, декламацію, пантоміму, акробатику і бойові мистецтва.

4 У якій музичній формі написаний «Турецький марш» В. А. Моцарта?

Варіаційна —

Тричастинна —

Рондо —

5 Установи відповідність між назвою сценічного твору і його жанром.

«Мері Поппінс»

«Аліса в країні див»

«Дитя і чари»

БАЛЕТ

ОПЕРА-БАЛЕТ

МЮЗИКЛ

6 За ключовими словами визнач музичний інструмент, для якого багато творів написав Й. С. Бах.

- духовий, клавішний
- складається з багатьох труб
- має клавіатуру для рук і педалі для ніг

РОЯЛЬ

ОРГАН

ТРУБА

16. Зимові фантазії

Е. Васючинська.
Снігова королева

Зима — справжня чарівниця! Сніг укрит білою іскристою ковдрою міста і села. Будинки мають вигляд, як у казці Г. К. Андерсена «Снігова королева».

Щоб передати чарівну зимову атмосферу, художники та художниці намалювали ілюстрації, на яких зобразили казкове місто, заметене віхолою.

А чи можна розмістити величезне місто, з усіма його вулицями, будинками, на столі? Це вміють робити архітектори. Вони виготовляють макети будинків і розміщують їх уздовж заздалегідь накреслених зменшених вулиць, площ.

Макет міста

К. Жерар. Будиночки з пряників

Макет — зразок будинку (або предмета, виробу), виготовлений у зменшеному розмірі.

Відчуйте себе архітекторами та архітекторками і всі разом побудуйте макет казкового міста Кая та Герди. Перегляньте майстер-клас в **е**-додатку.

- ❶ Зробіть по одному будинку (картонні коробки різних форм і розмірів).
- ❷ Розфарбуйте їх гуашшю або обклейте кольоровим папером.
- ❸ Прикрасьте «снігом»: набризкайте білила або наклейте шматочки вати.
- ❹ Зверніть увагу: двері у всіх будиночках мають бути однакової висоти.
- ❺ На великому аркуші паперу намалюйте вулиці та площі міста.
- ❻ Приклейте свої будинки уздовж них.

У вільний час поспостерігай на своїй вулиці: як розташовано будинки один відносно одного; як виглядають у кожному з них двері, вікна, балкони; який є декор. За бажанням виготов новорічну прикрасу — «засніжений» казковий будиночок.

16. Зимові фантазії

...Жив колись злий троль. Одного разу він змайстрував чарівне дзеркало. У ньому все хороше й добре зменшувалося, а погане — примножувалося. Учні троля випадково розбили дзеркало. Воно розлетілося на багато частинок. Якщо навіть найменша частинка цього дзеркала потрапляла людині в око, тоді людина починала бачити все тільки погане. А якщо у серце — то воно перетворювалось на шматок льоду.

Напевно, ти здогадуєшся, про яку казку йдеться. Популярна казка «Снігова королева» Г.-К. Андерсена отримала своє втілення в балеті українського композитора Олександра Шимка.

Завітаймо до глядацької зали...

Переглянь в **е**-додатку фрагменти з балету «Снігова королева» О. Шимка: «Тріль», «Кай і Герда», «Снігова королева».

- Якими музичними засобами композитор передав характери головних героїв та героїнь? Якими ти їх уявляєш? Розкажи про свої враження від почутої музики. Які настрої та почуття вона передає? Вибери слова, які характеризують музику персонажів балету.

РАДІСНА МРІЙЛИВА ТАЄМНИЧА КУМЕДНА НІЖНА
СТРІМКА СУМНА СВЯТКОВА РІШУЧА ЕНЕРГІЙНА
СПОКІЙНА МУЖНЯ ВЕСЕЛА ЛЕГКА

Кордебалет — група танцівників/танцівниць.

ДИВО-МІСТО НАВПАКИ

Музика Ю. Шевченка

Вірші Ф. Млинченка

1. Диво-місто Навпаки
знають тільки малюки.
Місто це, де все — не так,
кожен тут якийсь дивак.

В диво-місті Навпаки
кукурікають шпаки,
кури плавають у морі,
вдень блищать у небі зорі.

2. В диво-місті Навпаки
не протягнуть вам руки,
а вітаються ногами,
ходять вниз-бо головами.

В диво-місті Навпаки
діток слухають батьки.
Хай-но зроблять хибний крок —
тата й маму — у куток.

Приспів:

В диво-місті Навпаки
йдуть назад твої роки,
і чим довше ти живеш,
все молодшим ти стаєш.

В диво-місті Навпаки
тато й мама — малюки.
Тато й мама — малюки
в диво-місті Навпаки.

(Див. с. 138).

Виконайте на мінічайм-барах відому щедрівку.

Щед - рик, щед-рик, щед - рі-воч-ка, при - ле-ті-ла лас - ті-воч-ка.

ЛЯ

СІ

ДО

Пригадай, що тобі відомо про цю щедрівку. Розкажи.

17. У сніговому королівстві

Театральне мистецтво — дивовижне! Споглядаючи спектакль, ми наче опиняємося у вирі його подій, відчуваємо різні емоції. Цьому сприяє не тільки гра акторів, їхній спів або танець, а також грим і костюми.

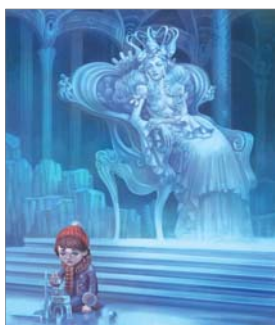
Як тільки відкривається завіса, ми відразу бачимо декорації до вистави і вже налаштовуємося на її атмосферу.

- Розглянь старовинні макети декорацій. Поміркуй і скажи, як на сцені можна передати плановість простору.

- Нумо допоможемо художникові-декоратору створити макет декорації до фінальної частини балету «Снігова королева», а саме — «У палаці Снігової королеви».

- Зверни увагу, як зображено палац Снігової королеви на ілюстраціях. Які в них переважають кольори і чому? Які емоції вони у тебе викликають?

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Виготов макет декорації «У палаці Снігової королеви» (кольоровий картон, папір, різнофактурні матеріали). Це можна зробити двома способами.

- 1 Склади картон навпіл: тоді вертикальна половина — це задник сцени, а нижня (горизонтальна) — підлога. Саме до неї прикріплюються паперові декорації (приклеюються або вставляються у прорізи). Вони можуть стояти (у вигляді кількох разів складеного аркуша).

- 2 Підготуй об'ємну рамку з двох складених гармошкою і з'єднаних між собою аркушів картону. Усередину такої рамки можна вставити кілька прорізаних аркушів із різними зображеннями: на передній план, другий план, дальній план.

17. У сніговому королівстві

Подорож Герди триває. На своєму шляху відважна дівчинка зустріла мудрих ворона та ворону, відвідала палац принцеси і принца, потрапила до розбійників і врешті-решт дісталася палацу Снігової королеви, яка в той час була відсутня. Кай залишився на самоті розгадувати головоломку. Він дуже змерз і ні на що не звертав уваги. Побачивши Кая, Герда заплакала, і її гарячі сльози розтопили крижане серце хлопчика. Він також заплакав, і частинка дзеркала вилетіла з його ока. Чари Снігової королеви було зруйновано! Кай і Герда вирушили додому.

Переглянь в е-додатку фрагменти з балету «Снігова королева» О. Шимка: «Принц і принцеса, розбійники», «У палаці Снігової королеви».

- Як музика передає характер принца і принцеси? А який характер у розбійників? Що відбувається у палаці Снігової королеви? Які танці — сольні чи ансамблеві — ти побачив/побачила у цій виставі? У якій зі сцен балету є бутафорія? Опиши костюм Снігової королеви.

Балет — це мистецтво танцю, яке може виконувати кожна людина. Танець допомагає виражати почуття, розповідати історії та створювати красу. У сучасному світі існує інклюзивний балет — коли разом танцюють люди з різними можливостями. Це доводить: мистецтво не має обмежень!

Що ти відчуваєш, дивлячись на світлину танцю?
Поміркуй, що хочуть показати танцюристи своїми рухами.
Чому важливо, щоб у мистецтві брали участь усі, незалежно від можливостей?

Виконай пісню «Диво-місто Навпаки» у відповідному настрої та характері.

Пограємо у палаці Снігової королеви зі сніжинками. Виріж із паперу сніжинку. Прикріпи до неї нитку. Тримай нитку і дмухай на сніжинку з різною силою подиху під музику. Пограй у гру «Контрасти». Створюй ланцюжок із динамічними відтінками і дмухай на сніжинку з відповідною силою.

Виконайте в ансамблі ритмічний супровід до танцю розбійників. Додайте ще інструменти та імпровізуйте. Оберіть соліста чи солістку, які будуть імпровізувати.

18. Казкові пригоди

Поштова марка (Угорщина)

Хто не чув про неймовірні пригоди Гуллівера — головного героя фантастичного твору Джонатана Свіфта? Цей невтомний мандрівник, подорожуючи на кораблі, побував у багатьох країнах світу. Винахідливий Гуллівер заслужив прихильність мешканців вигаданих країн: як маленьких людей — ліліпутів, так і могутніх велетнів.

- Розглянь ілюстрації до роману Дж. Свіфта «Пригоди Гуллівера». Сюжет якої ілюстрації вразив тебе найбільше?

Нині слово «гуллівер» часто використовують для характеристики дуже високої або кремезної людини — справжнього гіганта. Проте насправді казковий Гуллівер був людиною звичайного зросту.

Персонаж фантастичного твору набув такої популярності, що навіть улюблені дітьми великі цукерки отримали назву на його честь — «Гуллівер».

Плакат «Подорожі Гуллівера»

- Порівняй композиції вертикальних і горизонтальних ілюстрацій. Як у них розміщено головне і другорядне? Як художники показали різницю в розмірах персонажів?

Ілюстратор Ж. Гранвіль

Ілюстратор К. Офтердінгер

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Створи ескіз обгортки для цукерок «Гулівер» (акварельні фарби, фломастери). Поясни, як обраний сюжет вплинув на вибір вертикальної чи горизонтальної композиції зображення.

Запропонуй назви для цукерок за іменами казкових персонажів. Обговоріть, чи популяризує це їхні образи або шкодить їм.

18. Казкові пригоди

Сьогодні разом із Гуллівером ми відправимось у країну Ліліпутів. А допоможе нам здійснити цю подорож — МУЗИКА! Український композитор Володимир Птушкін створив сюїту «Гуллівер», яка виконується на одному інструменті — фортепіано в чотири руки, тобто двома виконавцями.

- Якими ти уявляєш мешканців цієї країни? Якою б музикою ти озвучив вихід короля або турнір канатоходців?

Послухай в **е**-додатку фрагменти із фортепіанної сюїти В. Птушкіна «Гуллівер»: «Увертюра» (перша частина), «Ліліпути» (друга частина), «Романс лапутян» (п'ята частина), «Турнір придворних канатоходців» (шоста частина).

- Обери склад виконавців, що виконують фрагменти.

СОЛО

ДУЕТ

ТРІО

КВАРТЕТ

- Пригадай, що таке сюїта. Чи можна назвати ці п'єси програмною музикою? Чому? Що ти уявив/уявила, слухаючи музику? Як музика передає кроки маленьких людей? У чому незвичність виконання цих п'єс?

ВІТЕРЕЦЬ

Музика і вірші І. Танчака

1. Через луг пролітав вітерець,
він мандрує завжди навпростець.
Знає кожну стежину в гаю
і виспіває пісню свою.
Приспів.

Приспів:
Ти лети, вітерець,
через гори і ліси.
Що ти бачив і чув,
звідкіля ти прибув,
розкажи нам, розкажи.

3. Облетів океани, моря,
бачив все, чим багата земля.
Та багатства не йди, не шукай,
бо багатство твоє — рідний край.
Приспів.

Переглянь в інтернеті фрагменти з мультфільму «Мандри Гуллівера».

Поміркуй, як відчував себе Гуллівер у ролі велетня, а як у ролі ліліпута. Уяви себе у цих ролях. Опиши, якими будуть твої музичні «кроки». Чи зміниться музика?

19. Веселий цирк

К. Найрен.
Вихідний у цирку

Л. Маттотті.
Цирк

Запрошуємо тебе до цирку!
Цирк завжди дарує гарний настрій! Зазвичай його будівля кругла, з високим куполом. Вистава відбувається на арені під музику оркестру.

Веселі клоуни розважають глядачів між номерами. Спритні акробати з легкістю виконують неймовірні стрибки, повітряні гімнасти дивують сміливістю трюків під куполом цирку, еквілібристи демонструють дива рівноваги, вправно жонглюючи різними предметами, а фокусники змушують повірити у дива.

Для циркових артистів важливі й акторська гра, й особливі костюми — зручні, яскраві, красиві. Вони не повинні заважати рухам.

Грим, особливо у клоунів, складний і виразний. Кожна деталь має своє значення.

Артисти дбайливо ставляться до реквізиту, бо від нього залежить не лише успіх номера, а й безпека артистів. Тому перед виступом вони ретельно перевіряють усе обладнання.

- Розглянь зображення. Які номери виконують артисти та артистки? Чи потрібне, на твою думку, спеціальне освітлення на арені цирку?

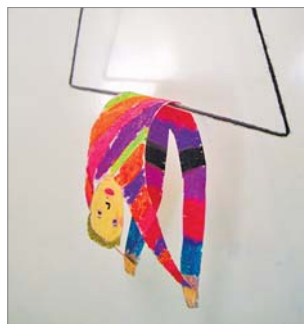
Номер американських акробатів називається «Чотири руки та два колеса». Рафаель Феррейра виступає у візку, адже має вроджене захворювання ніг. Він демонструє силу рук, рівновагу й артистизм, а його партнер Алан Паньота майстерно підтримує його. Разом вони створюють справжнє мистецтво.

- Чому номер має таку назву? Як ти думаєш, чого більше потребують такі артисти: сили чи довіри один до одного? Які почуття може викликати у глядацтва такий виступ? Чи може мистецтво змінювати ставлення людей до світу й одне до одного?

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Створи об'ємну композицію «Веселий цирк» із персонажами, що рухаються (картон, кольоровий папір, підручні матеріали).

Які із циркових номерів тобі найбільше подобаються? Чи варто, на твою думку, наслідувати циркових акторів та акторок у заняттях фізичною культурою? Наступного разу на виставі зверни увагу на музику. Як вона допомагає виділити найважливіші моменти номера?

19. Веселий цирк

Завітаймо до цирку! Що постає у твоїй уяві, коли ти чуєш слово «цирк»? Звичайно, ти пам'ятаєш, чим будівля цирку відрізняється від театру. Це кругла будівля з ареною (манежем) і трибунами для глядачів. Які циркові шоу ти відвідував? У цирку зазвичай відбуваються яскраві видовища, які демонструють силу і відвагу циркових артистів. На арені з'являються силачі, акробати, повітряні гімнасти, жонглери, еквілібристи, ілюзіоністи, фокусники, вершники і, звичайно, клоуни! Який би цирк — водяний, льодовий чи класичний ти не відвідував/відвідувала, у ньому завжди звучала... МУЗИКА!

Переглянь в інтернеті фрагменти із циркових шоу (цирк на льоду, цирк на воді, класичний цирк) (на вибір).

- Розкажи про свої враження. Як музика відображає події, що відбуваються на арені? Якою музикою ти озвучив би / озвучила б вихід артистів?

Послухай в інтернеті музику до мультфільма «Парасолька в цирку» (композитор І. Поклад).

Що ти уявив/уявила, слухаючи музику? Яких артистів/артисток цирку?

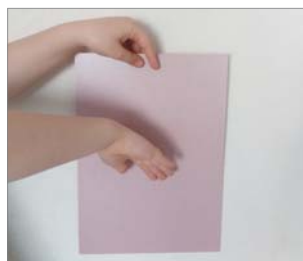
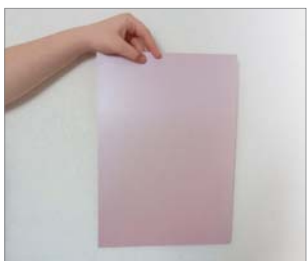
Л. Колодуб, Ж. Колодуб. «Циркова сцена» з сюїти «Пригоди у Міссісіпі».

Який характер музики? Які інструменти ти почув/почула, слухаючи музику? Як би ти рухався/рухалася або танцював/танцювала під цю музику? Які кольори або малюнок підходять до цього твору?

Виконай пісню «Вітерець». Створи у приспіві шумовий супровід подиху вітерцю за допомогою паперу. Визнач, де кульмінація пісні. Оціни своє виконання.

Допоможи клоунові знайти відповідності нот. В уяві з'єднай зображення ноти з її назвою.

ДО

РЕ

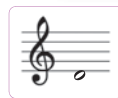
ЛЯ

СОЛЬ

МІ

СІ

ФА

20. Проводи зими

От і настало свято Масляна, або Масниця — час проводити зиму. Здавна в Україні існує звичай у цей період влаштовувати веселі народні гуляння, щоб попрощатися з холодами й зустріти прихід весни. Люди співають народних пісень, водять хороводи, спалюють солом'яне опудало зими та куштують млинці, вареники, налисники та інші обрядові українські страви.

- Розглянь, як зображено святкування Масляної у багатофігурних композиціях.

Головних персонажів свята на картинах розміщують у центрі композиції, а другорядних — навколо них або на дальньому плані.

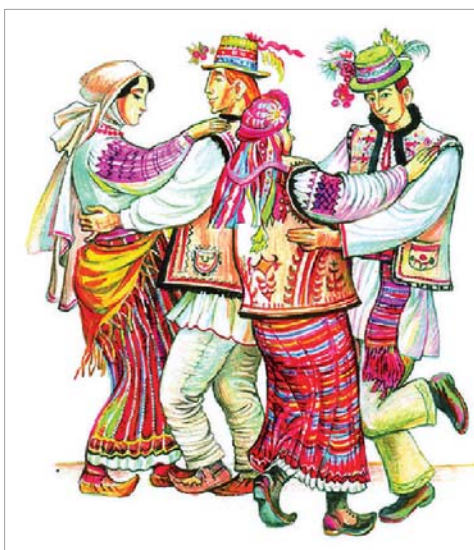
- Знайди на картинах персонажів у статичних та динамічних позах.

Як художники та художниці передають танцювальні рухи? Чи впізнаєш ти народні танці, які виконують персонажі картин?

М. Кочубей. Танці

І. Токарчук. Танці

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Створи багатофігурну композицію «Проводи зими» (гуаш). Зобрази персонажів у статичному або динамічному стані.

Розкажи, які народні свята відзначають у твоїй родині.

20. Проводи зими

Українська народна пісня є основою творів багатьох українських творців музики. Найвідоміші обробки українських пісень належать Миколі Лисенку та Миколі Леонтовичу. Микола Лисенко є творцем дитячої опери — першої не лише в Україні, а й у світі загалом. Дитячі опери композитор писав для чотирьох власних дітей. Раніше ти вже слухав/слухала дві опери Миколи Лисенка.

Пригадай, як вони називалися.

Коли майбутній композитор був маленьким, він приїжджав до своєї бабусі Марії, де вперше й побачив театралізовані обряди і свята, які супроводжувалися співом народних пісень. Найбільше запам'яталися йому свято Стрітіння, коли зима зустрічалася та змагалася з весною, та яскраве свято зустрічі весни.

Переглянь в **e**-додатку фрагменти з опери М. Лисенка «Зима і Весна».

- Які пори року зустрілися в опері? Які явища природи постають в опері у вигляді людей? Про що розповіли персонажі у своїх піснях? Чи знайомі тобі мелодії пісень? Якими ти уявив/уявила Зиму і Весну? Хто переміг у змаганнях — Зима чи Весна? До яких пісень — колядок, щедрівок чи веснянок — можна віднести хор «А вже весна»? Який характер музики хору?

Веснянки — народні календарно-обрядові пісні, які виконують для зустрічі весни.

В українському малярстві чимало картин присвячено зустрічі зими й весни.

А. Куїнджі. Рання весна

О. Дарчук. Проліски

ЧИЖИКУ

Українська народна пісня

1. Чижику, чижику, пташку маленький,
Скажи нам, скажи нам, як там сіють мак?
Ось так-так, ось так-так, так сіють мак.
Ось так-так, ось так-так, так сіють мак.
2. Чижику, чижику, пташку маленький,
Скажи нам, скажи нам, як росте мак?
Ось так-так, ось так-так, так росте мак.
Ось так-так, ось так-так, так росте мак.
3. Чижику, чижику, пташку маленький,
Скажи нам, скажи нам, як цвіте мак?
Ось так-так, ось так-так, так цвіте мак.
Ось так-так, ось так-так, так цвіте мак.

Розпочнемо музичний проєкт «Пісні моєї Батьківщини». Об'єднайтеся у групи за напрямками мініпроєктів: «Українські народні пісні», «Пісні українських композиторів». Презентуйте свої проєкти у формі концерту-флешмобу на останньому уроці семестру.

21. Свято весняної природи

*Х. Вашингтон-Діксон.
Зелений
пейзаж мрій*

У світ Мистецтва прийшла весна. Ніжні промені сонця пробудили природу: з'явилася зелена травичка і перші квіти, гілки дерев вкрилися бруньками. У весняних пейзажах зазвичай багато відтінків зеленого кольору. На передньому плані він насичений, а з наближенням до горизонту світлішає, набуває холодних відтінків.

Сонячне світло надає листю, траві та квітам теплих жовтуватих відтінків. У тіні зелені кольори виглядають холодними, у них наче відображається синь неба.

Розмаїття відтінків зеленого кольору утворює неповторний весняний колорит.

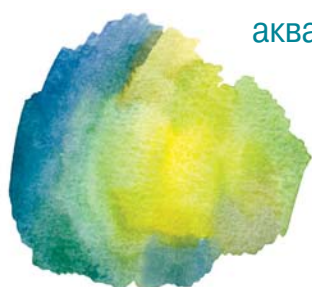

Л. Аукон. У країні чудес

Колорит — гармонійне поєднання кольорів та їх відтінків у художньому творі.

● *Визнач колорит і настрій весняних пейзажів.*

- Розглянь, як утворюються різноманітні відтінки зеленого кольору акварельними й гуашевими фарбами.

акварель

гуаш

- Розглянь пейзажі. Проаналізуй, як змінюються відтінки зеленого кольору в тіні й у променях сонця. Які фарби використали художники, щоб намалювати затінені й освітлені сонцем дерева, кущі, трави?

Ф. Балаам. Гайд-парк

К. Бренмер. Сад Хейзлвуд

Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Створи живописну композицію «Свято весняної природи» (акварель або гуаш). Передай різноманіття відтінків зеленого кольору в сонячний день.

Поміркуй і скажи, чи може впливати колорит картини на настрої людини. Картини якого колориту тобі подобаються?

21. Свято весняної природи

Усі дітлахи без винятку в захваті від різноманітних ігор. Ти, напевно, також любиш грати з друзями та подругами в рухливі, спортивні, логічні, інтелектуальні й комп'ютерні ігри. А як щодо пісень-ігор? Пригадай, які пісні-ігри тобі відомі. Що тобі в них подобається найбільше?

У таких піснях важлива не лише весела гра. Під час виконання можна імпровізувати музичні інтонації. Композитор Василь Верховинець є автором великої збірки дитячих пісень-ігор, що називається «Весняночка». Деякі народні пісні й танці композитор записував, збираючи народну творчість. Серед них багато веснянок. Інші пісні-ігри, присвячені сучаснішим забавкам дітей, він створив сам.

Г. Шабатура. Їде, їде Зельман (гаївка)

Гаївки — різновид веснянок. Пісні, що виконувались тільки під час Великодніх свят.

В. Верховинець. Пісні-ігри «Подоланочка», «Женчик», «Розлилися води» (зі збірки «Весняночка»).

Р. Гринків. Веснянка (бандура).

Який у тебе настрій після прослуховування творів?

Музикуймо! Вигадай мелодію весни і виконай її на віртуальній бандурі в **е**-додатку.

Український кобзар, бандурист Остап Кіндрачук грав в козацькому одязі на набережній Ялти в Криму та в інших українських містах, зокрема, у Львові, та за кордоном. Музикант виконував історичні, народні пісні та думи та твори про сьогодні.

Виконай пісню «Чижик, чижику» в ролях.

А МИ ПРОСО СІЯЛИ

Українська народна пісня

1. — А ми просо сіяли, сіяли,
ой дід-ладо, сіяли, сіяли.
— А ми просо витопчем, витопчем,
ой дід-ладо, витопчем, витопчем.
2. — А чим же вам витоптять, витоптять,
ой дід-ладо, витоптять, витоптять?
— А ми коней випустим, випустим,
ой дід-ладо, випустим, випустим.

Пофантазуй і вигадай слова для продовження пісні. У вільний час відшукай в інтернеті слова пісні. Дізнайся, з якими рухами її треба виконувати.

22. Весняні ігри

М. Сілагіна. Гаївки

Привітаймо весну! Здавна українці віншували прихід весни гаївками, веснянками та веселими танцями.

Гаївки — це весняні пісні, які під час Великодніх свят виконували діти, парубки й дівчата. На відміну від гаївок, **веснянки** співають упродовж усієї весни. Веснянки і гаївки часто співають у хороводі.

- Розглянь живописні картини. Порівняй їх за композицією, колоритом. Зверни увагу, як у них передано рух танцюристок.

І. Гончар. Веснянка

Обидві картини мають яскраво виражений центр композиції — танцюючих дівчат, до яких прикуто всю увагу. Отже, композиція цих творів — замкнута.

Нумо й ми закликаємо тепле сонечко: «Вийди, вийди, сонечко...»

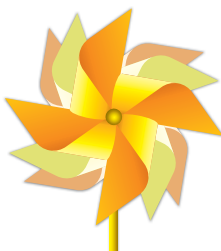

Т. Барінова. Закликаємо весну
Пластилінова композиція

А щоб сонечко рано вставало і яскраво світило, зробимо сонячний вітрячок. Нехай швидко крутиться і всіх звеселяє!

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Виготов вітрячок (кольоровий папір, картон, матеріали на вибір). Застосуй декор (візерунки, аплікації з різних матеріалів).

За бажанням подаруй сонячний вітрячок молодшим братикам чи сестричкам або дітлахам із дитячого садка.

Влаштуйте разом з однокласниками та однокласницями конкурс знавців приказок, загадок про весну, сонце. Визначте переможців.

22. Весняні ігри

Раніше люди вірили в сили природи та слова, тому зверталися до природних явищ, стихій і об'єктів у коротких віршах — **закличках**. Вони вірили, що, промовляючи заклички, зможуть вплинути на погоду, врожайність або саму людину.

Пісні-заклички — короткі пісні, у яких звертаються до природи, довкілля, людини.

В. Верховинець. Пісні-ігри «Вийди, вийди, сонечко», «Іди, іди, дощику», «Закликання весни» (зі збірки «Весняночка»).

- Для чого і коли співають ці пісні? Зімпровізуй власну мелодію на слова цих пісень. З яким настроєм їх треба виконувати?

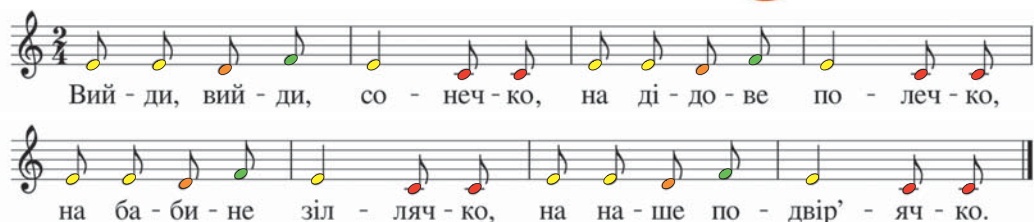
Запропонуй рухи до цих пісень. Вигадай власну пісню-закличку.

Виконайте пісню-закличку «Вийди, вийди, сонечко» групами.

1 група — співає з рухами.

2 група — музикує на дзвіночках.

1. Вийди, вийди, сонечко,
на дідове полечко,
на бабине зіллячко,
на наше подвір'ячко.

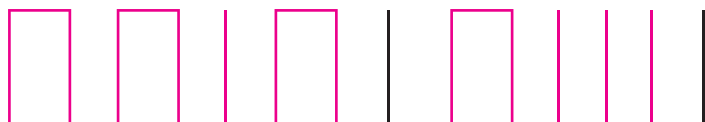
2. На весняні квіточки,
на маленькі діточки,
там вони граються,
тебе дожидаються.

Виконайте у двох групах пісні-веснянки «Чижику, чижику», «А ми просо сіяли» у ролях. Взаємооцініть свої інсценізації.

Пригадай веснянки, які ти вивчав/вивчала у попередніх класах. Відгадай, якій із двох веснянок відповідає ритм, запропонований королем Ритмом.

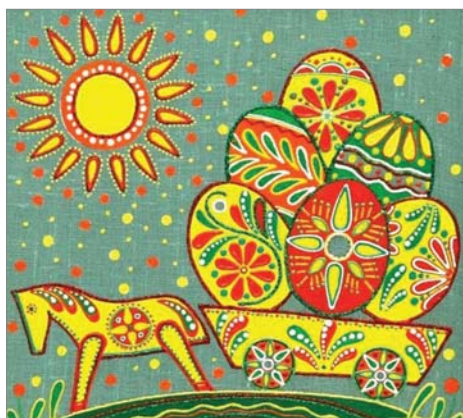
«Щебетала пташечка»

«Сонечко, сонечко»

Поцікався, які веснянки знають у твоїй родині. Заспівай їх разом із рідними або друзями.

23. Великодні свята

Н. Дюг.
Писанкові дива

Наближається урочисте свято Великодня. Нумо до нього готуватися!

Великодні дні не можна уявити без писанки — розмальованого візерунками яйця. Ці дивовижні малюнки дійшли до нас із найдавніших часів.

- Порівняй за кольорами і візерунками писанки з різних куточків України.

Полтавщина

Херсонщина

Харківщина

Тернопільщина

Вінниччина

Житомирщина

Івано-
Франківщина

Чернівеччина

● Поглянь, що означають прадавні знаки, зображені на писанках.

Символи-обереги

берегиня

півень

сонечко

ружа

зозуля

Символи здоров'я та довголіття

квітка

смерека

ріжки

грабельки

безконечник

Символи любові

Символи багатого врожаю

Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Виготов вітальну листівку до Великодня з побажаннями у вигляді прадавніх символів писанок, що розміщені орнаментом у смуги. За бажанням включи до композиції зображення гілочок верби (матеріали на вибір, змішана техніка).

Поважай традиції і мистецтво свого народу, дізнавайся про них більше.

23. Великодні свята

Із приходом весни наближається одне з найбільших християнських свят — Великдень. Цей день прийнято наповнювати добрими справами, світлими думками, радісним співом і взаємними привітаннями: «Христос Воскрес!» — «Воістину Воскрес!» До цього дня господині випікають до свята паску — хліб округлої форми та розфарбовують яйця — писанки або крашанки. На Пасхальному тижні люди ходять у гості одне до одного, дарують паски і фарбовані яйця, співають великодніх пісень.

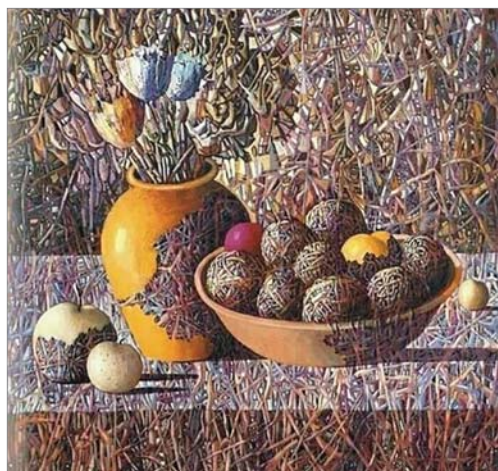
О. Білаш. Гуцульська писанка (соло, ансамбль).

● Назви виконавців, що виконують п'єсу, за їхнім складом. На яких інструментах вони грають?

Що ти уявив/уявила, слухаючи музику? Що відбувається на картинах? Чи співзвучні вони музиці, яка прозвучала?

В. Зарецький.
Пасхальний натюрморт

І. Марчук.
Христос воскрес!

● Віднайди традиційні великодні символи в натюрмортах.

Переглянь в інтернеті мультфільм «Великдень» (із циклу «З любов'ю до дітей»).

Що нового ти дізналася/дізнався про свято Великодня?
Розкажи, як його святкують у твоїй родині.

ПИСАНКА

Музика М. Бурмаки

Вірші К. Перелісної

1. Гарна писанка у мене,
Мабуть, кращої нема.
Мама тільки помагала,
Малювала ж я сама.
Змалювала дрібно квіти,
Вісім хрестиків малих
І дрібнюсіньку ялинку,
Й поясочок поміж них.

Приспів (двічі):
На Великдень
писанку розмалюю!
Маму з татом,
бабу з дідом поцілую!

2. Хоч не зразу змалювала, —
зіпсувала п'ять яєць, —
а як шосте закінчила,
тато мовив: «Молодець!»
Я ту писанку для себе,
для зразочка залишу,
а для мами і для тата
я ще кращі напишу!

Які почуття викликає ця пісня?

РАДІСТЬ

СПОКІЙ

СВІТЛО

ДОБРО

ЗАТИШОК

Виконайте пісню з інсценізацією або розіграйте сценку.

Даруючи на Великдень своїм рідним і знайомим писанки,
заспівай їм розучену пісню. Поцікався, які великодні пісні
вони знають.

Перевір себе. Виконай тест 3.

24. Чарівні візерунки

М. Сіянко. Квіти

Помилуйся чудовими розписами, створеними майстрами села Петриківка, що на Дніпропетровщині. Розмаїття дивовижних квітів, їх форм і кольорів вражає! Використовуючи однакові прийоми розпису, майстри та майстрині щоразу створюють неповторні композиції.

Раніше петриківкою прикрашали побілені стіни над вікнами й дверима, печі в хатах, а згодом і предмети домашнього вжитку, зокрема посуд і скрині. У петриківському розписі переважають рослинні візерунки. Здебільшого — це квіти (жоржини, айстри, мальви, волошки), а також ягоди та мереживне листя. Інколи серед рослин можна побачити фантастичних птахів.

В. Лихвар. Квіти

М. Тимченко. Квіти

У колориті розпису поєднуються чотири кольори: жовтий, червоний, синій, зелений. Ягоди калини, винограду, горобини часто зображують пальцем. Традиційні мазки — «гребінець», «зернятко», «горішок» тощо — виконують пензлями з котячої шерсті.

«Гребінець» «Зернятко» «Горішок»

Сьогодні петриківський розпис охороняється міжнародною організацією, що опікується культурою людства, — ЮНЕСКО.

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Намалюй чарівну квітку, застосовуючи прийоми петриківського розпису (*акварель або гуаш*).

- 1 Продумай композицію та обери формат аркуша.
- 2 Починай з великих мазків у центрі.
- 3 Поступово додавай дрібні деталі: пелюстки, стебла, листя, вусики, ягоди. За потреби можна малювати пальцем.

Поміркуй, які предмети домашнього вжитку тобі хотілося б прикрасити петриківським розписом.

24. Чарівні візерунки

Дуже давно в українському місті Коломия виникли особливі пісні. Це були коротенькі приспівочки — жартівливі та веселі, а іноді сумні й ліричні, у яких ішлося про життя народу. А назвали їх **коломийками**.

Коломийка — це танцювальна пісня. Коли її співають, музиканти зазвичай пританцювують. Коломийка складається із двох рядків тексту. Але її не співають окремо. Коломийки об'єднуються у «віночки» або «в'язанки».

І. Сколоздра. Коломийки

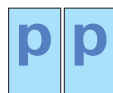

Лемківська коломийка. Бойківська коломийка.
Н. Нежанківський. Коломийка.
В. Зубицький. Коломийка.

- Який характер прослуханої музики? Які інструменти її виконують? У чому виявляються особливості виконання? Що відбувається на ілюстрації? Які групи виконавців ти бачиш? Пригадай, як називається народний інструментальний ансамбль у Західній Україні. Який склад музичних інструментів до нього входить?

Поклади на долоньку пір'їнку або ватяну кульку. Дмухай на неї з різною силою, удавай, що налітає вітерець: то тихий і спокійний, то сильний і бурхливий. Як змінюється твоє дихання?

Виконай пісню «Писанка».

- Вигадай мелодію на подані слова і створи власну коломийку.

Ой скрипочки із липочки, струни з прядівниці,
як заграю коло стола, чути до полиці.

Казали ми кури пасти за стодолов в просі.
Кури яйця погубили, я дістав по носі.

- Обери музичний інструмент для супроводу створеної коломийки.

На дозвіллі склади власну коломийку про шкільне життя. Зроби відповідні записи в зошиті, які допоможуть тобі виконати проєкт «Пісні моєї Батьківщини».

25. Веселі настрої

Щоб побачити чудові вироби майстрів та майстринь декоративно-прикладного мистецтва, помандруймо мистецькою стежинкою різними місцевостями України. Прикрашений орнаментами глиняний посуд (кераміку) побачимо в Опішні й Косові. Барвисті ткані килими, тканини, рушники — у Решетилівці й Кролевці. Різьбленням, випалюванням по дереву відомі Вижниця і Яворів. Неймовірної краси сорочки і рушники народні майстрині вишивають за традиціями, що склалися у кожному з регіонів нашої Батьківщини.

- Знайди на виробах декоративно-прикладного мистецтва рослинні і геометричні орнаменти.
- Поміркуй, чим відрізняються композиції орнаментів у кружі та у смузі.

- Порівняй за кольорами й орнаментами опішнянську та косівську кераміку.

О. Мороховець.
Опішнянський куманець

О. Бейсюк.
Косівські «двійнята»

Особливими є скульптурні вироби гончарів, створені їхньою уявою. Це дивовижні звірі, інколи кумедні, оздоблені фактурним ліпним декором та кольоровими поливами.

- Поміркуй, завдяки чому майстрам та майстриням удалося перетворити образи звичайних тварин на фантастичні.

Переглянь майстер-клас в **e**-додатку. Пофантазуй і виліпи тварину за мотивами образів, створених народними майстрами та майстринями (матеріали на вибір: глина, пластилін, солоне тісто). Застосуй різні фактури й кольори.

Організуйте у класі мінівиставку створених скульптур фантастичних тварин. Влаштуйте обговорення робіт та презентуйте коротеньку історію про свого персонажа.

Поміркуй, якби тобі випала нагода прикрасити скульптурою дитячий майданчик, яку скульптуру ти обрав би/обрала б: реалістичну чи фантастичну. Обґрунтуй свою думку.

25. Веселі настрої

Усі любляють гумор і жарти. Український народ створив безліч гумористичних бувальщин, пісень та казок. Жартівливі пісні відображають життя та побут українського народу. Персонажами жартівливих пісень є дівчата та хлопці. У піснях кепкують над такими вадами, як лінь, безгосподарність, недбальство, недотепність, нескромність, легковажність.

Інструментальна музика також може передавати гумор за допомогою засобів музичної виразності. Для створення гумористичного ефекту композитор може посилити звук саме тоді, коли очікують на тиху, спокійну музику. Або ж зробити тривалу паузу посередині музичної фрази. А ще він може навмисне вписати «неправильну» ноту, яка, здавалося б, недоречна в цьому випадку.

Б. Кудрик. Гумореска для фортепіано.

Ю. Шевченко. Гумореска.

Д. Клебанов. Жартівлива

- Який характер музичних творів? Чи відчув/відчула ти жартівливі інтонації? Що відбувається на ілюстрації? Чи можна її назвати жартівливою? Чому?
- Спробуй пластично (за допомогою танцювальних рухів і жестів) передати настрої твору, який тобі найбільше сподобався. Використовуй для цього різнокольорові хустинки.

К. Дудник. Заціловані сонечком

Переглянь в е-додатку мультфільм «Грицю, Грицю, до роботи» (із циклу «З любов'ю до дітей»).

ГРИЦЮ, ГРИЦЮ, ДО РОБОТИ

Українська народна пісня

1. — Грицю, Грицю, до роботи! —
В Гриця порвані чоботи.
— Грицю, Грицю, до телят! —
В Гриця ніженькі болять.
2. — Грицю, Грицю, молотити! —
Гриць нездужає робити.
— Грицю, Грицю, врубай дров! —
А Грицько щось нездоров.
3. — Грицю, Грицю, роби хліб!
— Кахи, кахи! Щось охрип.
— Грицю, Грицю, іди їсти!
— Ой, чекайте! Де б то сісти?

Виконайте ритмічний супровід до цієї пісні за допомогою стаканчиків.

26. Секрети вишитого рушника

Традиції української народної вишивки сягають своїм корінням у глибину віків. Вишивкою оздоблюють рушники, скатертини, фіранки, одяг. Однак саме вишитий рушник став своєрідною візитівкою України.

За мотивами орнаменти вишивок бувають геометричні, рослинні, **зооморфні** (тваринні). Зазвичай вони розташовуються у смугі. У геометричних орнаментах відображено уяву людей про будову світу, у рослинних — поклоніння природі.

- Визнач серед орнаментів зооморфний.

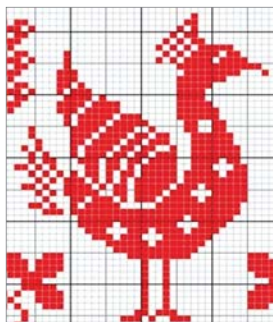
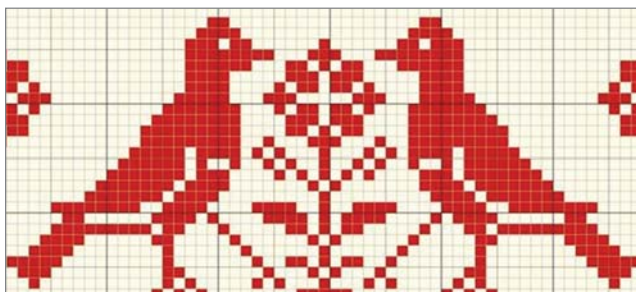
О. Гончар. Традиційне народне весілля

Здавна вишитий рушник вважається оберегом дому, родини. З ним пов'язано багато українських народних обрядів, сімейних свят та подій: сватання, весілля, хрестини тощо.

- Розглянь картину. Розкажи, як використовується вишитий рушник у весільному обряді.

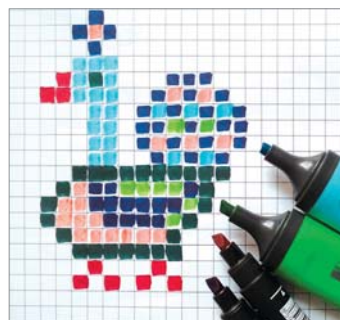
На рушниках часто можна побачити образи птахів. Солов'я і зозулю вишивають на гілці калини, що символізує продовження роду. Пава завжди прикрашає весільні рушники. Шлюбну пару символізують соколи, голуби, розташовані одне до одного голівками.

- Проаналізуй, як спрощується та узагальнюється зображення птаха на схемі вишивки.

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Створи стилізоване зображення птаха, яке можна вишити на рушнику (кольорові олівці, фломастери, маркери).

- 1 Візьми аркуш у клітинку.
- 2 Наміть форму птаха олівцем.
- 3 Зафарбовуй клітинки всередині контуру.

Дізнайся, образи яких рослин і птахів прикрашають вишиті рушники у твоїй родині.

26. Секрети вишитого рушника

З давніх-давен рушник відігравав особливу роль у житті людини. Він супроводжував людину все життя — і в радості, і в горі. Без нього не обходилося жодне свято. У кожній родині був свій вишитий рушник з особливою символікою, який вважався символом гостинності та оберегом. На ньому гостям підносили хліб-сіль, а матері давали його в дорогу синам на згадку про дім та як побажання щасливого майбутнього в житті.

Про рушник складено багато пісень. Також із ним виконують танці.

«Пісня про рушник». Музика П. Майбороди, вірші А. Малишка, (у виконанні Квітки Цісик, Ніни та Антоніни Матвієнко).

Схарактеризуй манеру виконання співачок. Які почуття передають голоси — ніжність, смуток, любов, вдячність? Чия інтерпретація ближча саме тобі і чому?

Переглянь в е-додатку танці з рушниками.

У чому особливості хореографічних номерів із використанням рушників? Схарактеризуй танцювальні рухи, жести. Які рухи для цих танців ти запропонував би/запропонувала б?

ДЕ ШУКАТИ КОЛЬОРИ?

Музика Г. Васіної Вірші Н. Бугай

1. Плакав спозаранку найдрібніший дощик,
ніс вночі від хмарки з кольорами кошик
та перечепився за верхівки сосен,
кошик загубився, не знайшовся й досі.
Мріяв дощ веселку та й розмалювати,
де тепер яскравих кольорів дістати?
— Плакати не треба — утішає хмарка, —
ти спустився з неба до озер і парків. (Двічі)

2. Злазив по драбинці дощик з піднебесся,
кланявся травичці, квіточкам і плесам,
маки гордовиті хлюпали в долоні
барви соковиті з пелюстків червоних,
нагідки зцідили весь оранж з коронок,
виніс кошик цілий жовточубий сонях,
принесли дзвіночки фарбу волошкову,
лісова криничка — голубінь ранкову. (Двічі)

Закінчення:

Дощик вже не плаче, витирає щічки,
з сонечком малює веселкові стрічки. (Див. с. 139.)

Створіть у групах супровід до приспіву пісні.

	$\frac{2}{4}$	♪	♪		♪	♪		♪	♪		♪	♪
	$\frac{2}{4}$	♪	♪		♪	♪		♪	♪		♪	♪

Пригадай і виконай пісню «Рушничок» (музика А. Олейнікової, вірші Є. Левченко), яку вивчали в 2-му класі.

На смужках паперу (що символізують «рушник») напишіть або намалюйте побажання, які хотіли б «вишити» для когось. Потім з'єднайте їх у спільний «Рушник доброти».

27. Кольорове диво

О. Пілюгіна. Килим
ка. Характерні елементи їх оздоблення — великі квіткові
форми, розташовані у вигляді сітчастого орнаменту.

Сітчастий орнамент —
гармонійне поєднання
в площинній композиції
орнаментальних
рядів смуг.

- Розглянь барви і малюнки решетилівських килимів. Композицію якого з них побудовано на основі сітчастого орнаменту?

С. Нечипоренко. Ескіз килима

Часто килимове поле обрамлює декоративна кайма — орнамент у смугі із характерним мотивом «в'юнок».

- Проаналізуй, чим відрізняються сітчасті орнаменти зображених килимів.

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Створи сітчастий орнамент — ескіз тканини або килима (кольоровий папір; фломастери). Застосуй прийом витинанки.

Поясни свій задум однокласникам та однокласницям. Візьми участь в обговоренні ескізів.

Почни збирати лепбук про народні орнаменти, поширені у килимарстві, ткацтві різних регіонів України. Обміняйся отриманою інформацією з однолітками.

27. Кольорове диво

Пригадай, з яких частин складається симфонія. Іноді композитори можуть змінювати склад частин. Український композитор Левко Ревуцький захоплювався українською народною піснею. Він створив симфонію, усі частини якої побудовані на темах відомих пісень — веснянок, пісень-ігор, жартівливих, ліричних. Симфонія № 2 має незвичну структуру — лише три частини.

Л. Ревуцький. Симфонія № 2 (третя частина)
(фрагменти).

- Розкажи, чи почув/почула ти у симфонії знайомі мелодії. Мелодію якої пісні використав композитор у симфонії? Як змінилася народна пісня у виконанні симфонічного оркестру? Яких нових ознак набула її мелодія? Які інструменти звучать? Який темп цієї частини?

ШВИДКИЙ

ПОВІЛЬНИЙ

ПОМІРНИЙ

- Чи співзвучна музика картині художниці Ольги Дарчук? Поміркуй, чому художниця назвала свою картину «Симфонія кольору». А які кольори співзвучні музиці, яку ти прослухав/прослухала?

О. Дарчук.
Симфонія
кольору

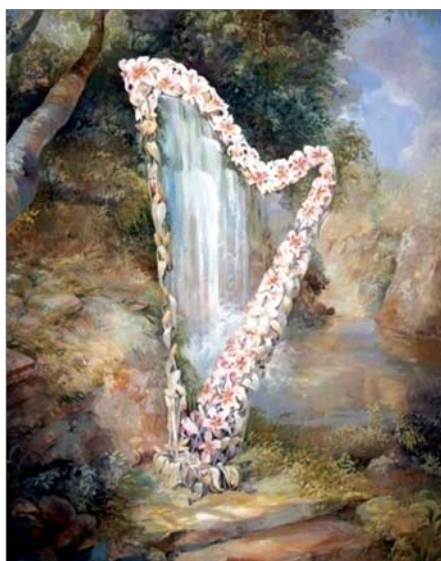
Виконай пісню «Де шукати кольори?».

Пофантазуй із мелодіями відомих пісень, змінюючи їх темп і динаміку. Утвори кольорову симфонію.

Розглянь зображення казкових інструментів та уяви, як вони звучать. Які з них ти знаєш? Чи можуть вони «розповісти» свою кольорову симфонію?

Т. Мартін. Химерний світ квітів

28. Майстри-віртуози

Чи хотілося тобі коли-небудь прикрасити своє рідне місто чи село? Поміркуймо, як це можна зробити. Напевно, доречними тут будуть декоративні оправы для ліхтарів на вулицях, оригінальні лави у парках і скверах, ажурні огорожі навколо зелених зон та уздовж доріг.

Чудово прикрасять міста і села різноманітні декоративні композиції з металу. Тут нам стане у пригоді прадавнє ремесло — ковальство, яке завжди шанувалося в Україні.

Ковальство — обробка металу куванням.

- Порівняй за композицією скульптури майстрів ковальського мистецтва — подарунки містам Івано-Франківську й Рівному.

Сучасні ковалі створюють справжнє металеве мереживо, яке прикрашає міста та села.

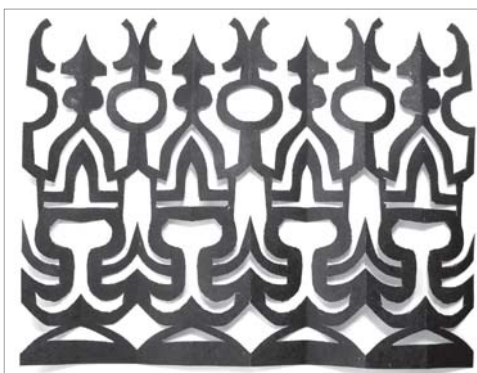
- Розглянь кований декор паркової альтанки і лави.

- Визнач у стрічковій композиції огорожі **рапорт** — однакову повторювану частину орнаменту.

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Створи композицію «Металеве мереживо»: виконай зображення ажурної огорожі для парку в техніках витинанки та аплікації (*папір чорного кольору*). За бажанням наклей зображену огорожу на фото парку.

Поміркуй, де у твоєму місті чи селі можна встановити декоративну композицію з металу. Запропонуй ідеї для рисунку огорожі дитячого майданчика.

28. Майстри-віртуози

Український композитор Микола Сильванський написав багато музичних творів для дітей. Зокрема, «Легкий концерт», який можуть виконувати діти, що навчаються у музичній школі. Він побудований на темах українських народних пісень. Пригадай темпи частин, з яких складається концерт.

ШВИДКА

ПОВІЛЬНА

ДУЖЕ ШВИДКА

М. Сильванський. «Легкий концерт» для фортепіано з оркестром (перша, третя частини).

- Які музичні інструменти «змагаються» у цьому концерті? Схарактеризуй мелодію першої частини. Мелодії яких знайомих тобі пісень використав композитор у концерті? Які настрої і почуття передав композитор у творі? Як цьому допомагають динамічні відтінки? Який танець нагадує третя частина? Уяви себе диригентом/диригенткою оркестру. Передай уявною диригентською паличкою характер щойно прослуханої музики.

Евелін Гленні — видатна шотландська перкусіоністка (виконавиця на ударних музичних інструментах) і композиторка, яка стала всесвітньо відомою, попри те, що з 12 років є глухою. Вона відчуває музику через вібрації тіла та підлоги й майстерно грає на маримбі, барабанах та інших ударних інструментах.

МИ — НАЩАДКИ КОЗАКІВ

Музика А. Олейнікової

Вірші Н. Бугай

1. Навкруги лунає спів,
ми — нащадки козаків,
збережем минулу славу —
славу прадідів своїх.
2. Жовтий степ, небес блакить.
На горі вогонь горить.
Наша зірка не згасає,
нашу правду не змінить.

Приспів:

Гей ви, браття, хай ми не багаті —
все, що треба, нам дали батьки —
є в нас воля, жде щаслива доля,
ми — нащадки славних козаків. (Див. с. 140.)

Пограйте у гру «Закінчи ритм».

1	♪	♪		♪	♪		?		?	
2	♪	♪		♪	♪		♪	?		?
3	♪	♪		♪	♪		?	♪		?

29. Козацька звитяга

Україна славиться не тільки милозвучною мовою та красою краєвидів. Вона відома також історією героїчної боротьби козаків — народних борців за справедливість, проти іноземних поневолювачів. Зображення козаків можна побачити в графіці, живописі, скульптурі, декоративному мистецтві.

Ю. Сидоренко.
Запорозький козак

- Порівняй засоби виразності, застосовані митцями для створення образів козаків у рельєфі, декоративному розписі та витинанці.

О. Вакуленко. Гей, козаче!

Т. Крамаренко. Козацькі забави

- Розглянь зображення козаків. Яке з них виконано в техніці петриківського розпису?

Т. Барінова.
Козак Мамай

М. Тимченко.
Засвіт встали козаченьки

- Проаналізуй емблеми різних фестивалів, конкурсів, присвячених козацтву.

Часто форма емблем вписується в круг, у центрі якого малюнок на відповідну тему. По краю круга розміщується напис із назвою заходу та додатковим текстом.

- Поміркуй, якою ще може бути композиція емблем.

Переглянь майстер-клас в [е-додатку](#). Намалюй власну емблему спортивно-мистецького фестивалю «Козацька звитяга» (кольорові олівці, фломастери, маркери).

Проведіть конкурс на кращу емблему спортивно-мистецького фестивалю.

Як заняття мистецтвом допомагають тобі у саморозвитку? Яка мистецька діяльність поліпшує твій настрій?

29. Козацька звияга

Могутню історію нашого народу можна простежити через пісні. Народні пісні, у яких ідеться про події минулого, називаються **історичними**.

Гордістю українського народу є сміливі й мужні козаки, які не могли жити без доброї пісні та музики загалом. Вони вправно грали на різних музичних інструментах, але особливо шанували бандуру й кобзу.

Історичні пісні — це музично-поетичні твори, у яких оспівуються важливі історичні події та діячі.

Л. Давиденко. Козаки повертаються

Українська народна пісня «Пісня про Байду».

Українська народна пісня «Ой на горі та женці жнуть».

- Який характер козацьких пісень? Яким у пісні зображено Байду?

Створи музичний супровід до пісні «Ой на горі та жінці жнуть» на дитячих музичних інструментах. Поміркуй, який музичний інструмент може краще передати цокання копит коней.

● Визнач характер козацьких пісень. Поясни, чому ти так вважаєш.

ЛІРИЧНИЙ

СПОКІЙНИЙ

ЕНЕРГІЙНИЙ

ПІДНЕСЕНИЙ

БАДЬОРИЙ

ПОЕТИЧНИЙ

ЖАРТІВЛИВИЙ

ГЕРОЇЧНИЙ

МРІЙЛИВИЙ

Виконай пісню «Ми — нащадки козаків» у характері (з відповідною емоційністю, рухами, мімікою, притаманними козацькому стилю).

Переглянь народні картини «Козак Мамай». Досліди, на яких музичних інструментах найчастіше грали козаки. Що тобі відомо про ці інструменти?

30. Україна — моя Батьківщина

Д. Дяченко.
Миколаївська церква,
с. Соловіївка, Київщина

Яскравим вираженням культури українського народу є пам'ятки архітектури. Серед старовинних споруд залишилося чимало церков, фортець, замків, історія яких пов'язана з козацтвом. Однак багато зразків архітектурної спадщини потребують порятунку від руйнування та занепаду. Тому важливе значення для відновлення пам'яток архітектури мають їх зображення на картинах художників.

Зображення пам'яток архітектури має свої особливості.

У композиції треба враховувати розміри та пропорції будівель, їх розташування, а також середовище, що їх оточує.

Пропорція — співвідношення розмірів частин художнього твору між собою та в цілому.

- Проаналізуй композиції художніх творів. Поміркуй, чому автори обрали саме такі формати. Якими засобами митці досягли композиційної рівноваги в картинах?

О. Манюк. Свірж. Замок

Зображаючи старовинні споруди, художники намагаються передати найбільш характерні для них ознаки: велич мурів, поєднання форм, красу декору. Для цього митці та мисткині обирають певний кут зору.

- Розглянь зображення пам'яток архітектури. Проаналізуй, за допомогою яких засобів виразності графіки та живопису художники та художниці передають форми та деталі споруд, зображають природу.

Т. Карташова.
Хотинський замок

О. Довгань.
Хортиця

Переглянь майстер-клас в **е**-додатку. Виконай замальовки пам'ятки архітектури рідного краю, за можливості з натури (матеріали на вибір). Обери кут зору, з якого вона виглядатиме найвдаліше.

- Які емоції викликає у тебе малювання пейзажів? Які картини з краєвидами ти порадиш розглянути друзям та подругам?

Дізнайся, які старовинні споруди, пам'ятки архітектури твого рідного краю потребують відновлення. Поміркуй разом з однолітками, яку допомогу у збереженні культурної спадщини можуть надати діти.

Презентуй свій лепбук «Визначні пам'ятки мого краю», який ти створював/створювала з початку навчального року.

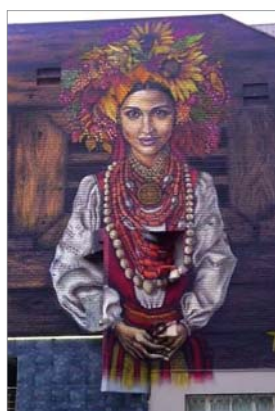

Влаштуйте підсумкову виставку учнівських художніх робіт. Запросіть на її урочисте відкриття вчителів, батьків чи близьких, друзів, молодших школярів.

30. Україна — моя Батьківщина

Український народ надзвичайно співучий, адже мова наша — солов'їна, тобто милозвучна й пісенна. Упродовж багатьох століть люди створюють і співають пісні, у яких передають свою радість і сум, згадують про минуле і мріють про майбутнє, змальовують природу рідного краю. Неможливо уявити жодного свята без пісні.

Протягом року ти співав/співала багато пісень: народних і авторських. Які пісні ти виконав би/виконала б на святі?

Мурал «Українка»
(м. Дніпро)

Мурал «Відродження»
(м. Київ)

Мурал «Україна єдина»
(м. Івано-Франківськ)

Пісня «Україна». Музика і вірші Т. Петриненка.

Пісня «Моя Україна». Музика Н. Петраша, вірші Ю. Рибчинського (у виконанні Н. Бучинської).

Пісня «Україна — це ми!». Музика Н. Петраша, вірші Ю. Рибчинського (у виконанні К. Бужинської).

- З якими почуттями виконавці та виконавиці співають пісні про Україну? Що в них оспівується? Чи співзвучні ці пісні із зображеннями на муралах? Які почуття тебе охоплюють, коли ти слухаєш пісні про свою Батьківщину?

- Намалюй кольорами або підбери рухи/жести, які передають твої почуття від прослуханих пісень (радість, спокій, гордість, натхнення).

ЩАСТЯ

Музика і вірші Н. Май

1. Нумо разом з нами! О, є!
Плещемо руками! О, є!
Нумо разом з нами
пісню починай!
Ва-па-ру, ау-пу!
Нумо разом з нами! О, є!
Щирими серцями! О, є!
Всім хорошим людям
щастя побажай!

Приспів:

А що таке щастя?
То небо блакитне,
то зоряні ночі
і синя ріка.
А що таке щастя?
То друзі і рідні,
то мамині очі
і тата рука. (Двічі)

2. Людям всім на світі! О, є!
Треба дружно жити! О, є!
Жити, не тужити —
і біда мине!
Ва-па-ру, ау-пу!
Людям всім на світі! О, є!
Треба зрозуміти! О, є!
Сонце з неба світить
для усіх одне! (Див. с. 140.)

- Вибери смайлик, який передає твій настрій після виконання пісні.

У групах складіть короткий приспів (2–3 рядки) своєї пісні про Україну. Можна використати знайому мелодію або створити ритмічний супровід. Потім виконайте всі пісні у спільному флешмоб-концерті.

Перевір себе. Виконай тест 4.

Перевір себе

- 1 Знайди вироби декоративно-прикладного мистецтва, виконані у техніках різьблення та карбування.

- 2 Композиція якої картини відкрита?

- 3 Який з орнаментів сітчастий, а який розташований у смугі?

- 4 Визнач, на якій картині персонажів зображено в динамічних позах, а на якій — у статичних.

- 5 Назви свята, яким присвячено картини.

- 6 Який із зображених виробів називається «куманець»?

Перевір себе

1 Установи відповідність.

ГІМН

Коротенькі танцювальні пісні, які складаються з двох рядків тексту.

КОЛОМИЙКИ

Урочиста пісня, один із державних символів країни.

ВЕСНЯНКИ

Народні календарно-обрядові пісні, які виконують для зустрічі весни.

2 Переглянь світлини. Які музичні твори вони ілюструють? Розкажи про особливості цих музичних творів.

3 Які народні пісні співають в хороводі?

КОЛИСКОВІ

ЩЕДРІВКИ

КОЛОМИЙКИ

КОЛЯДКИ

ГАЇВКИ

ВЕСНЯНКИ

- 4 Які називаються музичні інструменти, зображені у квіткових композиціях?

РОЯЛЬ

ВАЛТОРНА

АРФА

ВІОЛОНЧЕЛЬ

- 5 Пронумеруй динамічні відтінки в порядку збільшення гучності.

f f

p

mp

mf

pp

f

- 6 Пригадай пісні та з'єднай їх частини.

Маму з татом,
бабу з дідом поцілую!

Місто це, де все — не так,
кожен тут якийсь дивак.

— Грицю, Грицю, молотити! —
Гриць нездужає робити.

Диво-місто Навпаки
знають тільки малюки.

На Великдень
писанку розмалую!

— Грицю, Грицю, врубай дров! —
А Грицько щось нездоров.

Додатки

ДОБРИЙ ДЕНЬ, МАТУСЮ-УКРАЇНО!

Музика М. Ведмедері

Вірші Н. Рубальської

Доб-рий день, ма - тусю Ук-ра-ї - но! Схо-дить сон - це ра - дос-ті й доб -
ра. Ук-ра-ї - но, я - тво-я ди-ти - на. Кра-пель-ка ве - ли - ко - го Дніп -
ра. Ук-ра-ї - но мо-я, зо-ло - ті твої по-ля, Ніж-на пі-сня со-ло -
в'я. Яб-лу - не - ві са-ди і сме - ре - ко-ві лі-си - Рід-на ма-тін-ка Зем-ля.

2. Не дивись, що я така маленька.
Час мине — я швидко підросту.
І усю любов свого серденька
я тобі в дарунок принесу.
Приспів.

ПОЛЬКА

Чеська народна пісня

mf
Ся-є в не-бі со-неч - ко, со-неч - ко, Зо-ло - те-є до-неч - ко,
до-неч - ко. Про-сить ві-тер хма-роч - ку, хма-роч - ку: «Гей, стан - цю-єм
по-леч - ку, по-леч - ку!» Тра - ля - ля - ля, тра - ля - ля - ля!
Гей, стан - цю - єм по-леч - ку! По-леч - ку! // По-леч-ку!

3. Руки самі хлопають, хлопають,
ноги самі топають, топають.
Дружить танець з піснями, піснями,
гей, співайте всі з нами, всі з нами!
Приспів.

СІМ НОТ

Музика А. Мигай

Вірші Н. Кулик

Сім нот чу-ти зві-ду-сіль, сім нот — зна-ють їх у-сі, сім нот, сім нот —
до, ре,мі, фа, соль, ля, сі! Сім нот — пі-сня і та-нок, сім нот
ста-нуть у рядок, сім нот, сім нот — ре, мі,фа, соль,ля, сі, до!
Із ро-маш-ки і бар-він-ка ми зви-ва-є-мо ві-но-чок,
щоб сплес-ти спі-ван-ку дзвін-ку — пи-шем нот-ки у ря-до-чок,
а-ле як їх по-в'я-за-ти, хто нам мо-же під-ка-за-ти?

2. Сім нот чути звідусіль, сім нот — знають їх усі,
сім нот, сім нот — до, ре, мі, фа, соль, ля, сі!
Сім нот — пісня і танок, сім нот стануть у рядок,
сім нот, сім нот — ре, мі, фа, соль, ля, сі, до!
Гарні є у нас співанки — і щедрівки, і веснянки,
жартівливі, обрядові, ще й ласкаві колискові.
Як же їх запам'ятати — хто нам може підказати?

УХТИМКО

Музика О. Злотника

Вірші О. Вратарьова

mf

У на-шо-му бу-дин-ку Всі звать ме-не Ух-тим-ко. А
я ма-лень-кий хлоп-чик, Ве-се-лий, мов го-роб-чик. Я
ці-лий день стри-ба-ю, Нав-ко-ло по-гля-да-ю. Та-
ки ди-ва бу-ва-ють – Ух ти, ух ти, ух ти! А нав-кру-ти сто чудес
Від зем-лі до не-бес, Кож-на мить, ко-жен день,
Як но-ва сто-рін-ка. А нав-кру-ти сто чудес Від зем-лі до не-бес,
Все ці-ка-во ме-ні, Зо-вуть ме-не Ух-тим-ко!

2. Ух ти, яка комаха,
яка зелена птаха.
Ух ти, стрибає промінь
зайчатком золотим.
Ух ти — гуде машина,
ух ти — цвіте шипшина,
як хороше на світі
— Ух ти, ух ти, ух ти!
Приспів.

Приспів:
А навкруги сто чудес
від землі до небес,
кожна мить, кожен день,
як нова сторінка.
А навкруги сто чудес
від землі до небес,
все цікаво мені,
зовуть мене Ухтимко!

ЯК З'ЯВИВСЯ ЧАЙ?

Музика і вірші А. Бінцаровської

Це в Ки - та - ї бу-ло в да-вни - ну, ці-лих п'ять ти-сяч ро - ків то -
му. Імпе - ра - тор Ки-та - ю си - дів і від спе - ки під де - ре-вом
млів. Вай, вай, вай, вай - хоч бе - ри і від спе - ки вми -
рай! Вай, вай, вай, вай - не вми - рай, не вми-рай, не вми - рай.

- Він за звичаєм пив кип'яток,
раптом впав у горнятко листок.
І змінився і колір, і смак,
і ожив імператор отак.

Приспів:

Вай, вай, вай, вай —
цей напій — ніби сон, ніби рай!
Вай, вай, вай, вай!
Народився отак перший чай!

- З того часу пройшло стільки літ,
а той чай п'є уже цілий світ.
Пам'ятай, пам'ятай, пам'ятай,
що його батьківщина — Китай!

Приспів:

Вай, вай, вай, вай!
Наливай мені чай, наливай!
Вай, вай, вай, вай!
І про чай разом з нами співай!

ФОТОГРАФ, ДРУЗІ, Я

Музика і вірші А. Олейнікової

Жва-во - го ме - те - ли - ка злов - лю у по - лі,
тільки не ру-ка ми і не у са-чок, хай со-бі лі-та-є і ра - ді-є во-лі,
бо не по-па-де ні-ко-му на га-чок. Я спій-ма-ю го-роб - ця на гіл-ці -
так, що не по-мі-тить він і сам, і не по-се-лю йо - го у кліт-ці -
це то-му, що я, це то-му, що я - фо - тог-раф, друзі, я!
Я - фо - тог-раф, я - фо - тог-раф, чу - до-вий світ вам по - ка - жу.
Об' - ек - ти-вом об' - ек - ти-вно зас-тиг-лу мить я зоб - ра - жу.
// Кра-си-вий світ вам по - ка - жу. Я - фо - тог-раф!

2. Знаю я про натюрморти і пейзажі,
передам і простір неба, і блакить,
і портрет сусідки-реготушки Даші
ніби напишу я кольором за мить.
І кота сфотографую швидко,
коли він застрибне на паркан.
До мистецтва хист я маю рідкий —
це тому що я — (двічі)
фотограф, друзі, я!

Речитатив:

Я тримаю свій
фотоапарат —
вірний друг мені він,
ніби брат.
Репортаж зніму
або пейзаж,
всі побачать,
що світлини —
просто клас!

КУРЧАТКА

Музика Г. Гусейнлі

Вірші Т. Муталлібова

Ціп, ціп, мо - ї кур-чат-ка, Ціп, ціп, ціп, мо - ї ма-лят-ка,
Ви пух-нас-тень - кі клу-боч-ки, Ви май-бут-ні мо - ї квоч-ки.
Тут в тра - ві гус - тій при - віль - но По - гу - ля - ти
мож - на віль - но, Ой мо - ї ви кур - чат - ка, Ой мо - ї
ви ма - лят - ка, Ой мо - ї ви кур - чат - ка, Ой мо - ї
ви ма-лят ка. Ви пух - нас - тень - кі клу - боч - ки!

ПІСНЯ ПРО ГНОМИКА

Музика і вірші Н. Май

У лі-сі-лі-сі тем-но-му, де зай-чи-ки стри - ба-ють, Де сосни ве-ли-
чез-ні і до не-ба діс-та - ють. У лі-сі-лі-сі тем-но-му нав - мис-но за-блу-
ка-ю, Щоб гно-ми-ка-ча - рів-ни-ка зус - трі-ти пря-мо тут. А я
ска-жу вам щи-ро: Йо - го я не бо - юсь, Цей гном
створін-ня ми-ле, Йо - му я пос-міх - нусь.

2. У лісі-лісі темному, де сонечка немає,
де птахи перелітні дзвіночками дзвенять.
У лісі-лісі темному навмисно заблукаю,
щоб з гномиком-чарівником удвох потанцювать.
Приспів.

ДИВО-МІСТО НАВПАКИ

Музика Ю. Шевченка

Вірші Ф. Млинченка

mp
Ди-во-міс-то Нав - па-ки Знають тільки ма - лю-ки,
Міс-то це, де все - не так, Ко-жен тут якийсь ди-вак.
В ди-во-міс-ті Нав - па-ки Ку-ку - рі-ка-ють шпа-ки,
Ку-ри пла-ва-ють у мо - рі, Вдень бли - щать у не-бі
mf
зо - рі. В ди-во - міс - ті Нав-па-ки Йдуть на - зад тво - ї ро-ки,
І чим дов-ше ти живеш, Все мо - лод-шим ти ста-єш.
В ди - во - міс - ті Нав-па - ки Та-то й ма - ма - ма - лю-ки.
Та-то й ма - ма - ма - лю - ки В ди-во - міс-ті Нав-па - ки.

ДЕ ШУКАТИ КОЛЬОРИ?

Музика Г. Васіної

Вірші Н. Бугай

Пла-кав спо-за - ран-ку най-ріб-ні-ший до-щик, ніс вно-чі від
хмар-ки з ко-льо-ра-ми ко-шик, та пе-ре-че - пив-ся за вер-хів-ки
со-сен, ко-шик за - гу - бив - ся, не знай-шов - ся й до-сі.
Мрі-яв дощ ве - сел-ку та й роз-ма-лю - ва-ти, де те-пер яс - кра-вих
ко-льо-рів діс - та-ти? – Пла-ка-ти не тре-ба, – у-ті-ша-є хмар-ка, –
ти спу-с-ти - ся з не-ба до о - зер і пар-ків. // – зер - і

Перегра після 2 куплету (вокаліз в кінці пісні)

пар-ків. Ля, ля, ля, ля

Кінець

ве-сел-ко - ві стріч-ки До-щик вже не пла-че, ви-ти-ра-є
щіч-ки, з со-неч-ком ма - лю - є ве-сел-ко - ві стріч-ки.
З со - неч - ком ма - лю - є ве - сел - ко - ві стріч - ки.

МИ — НАЩАДКИ КОЗАКІВ

Музика А. Олейнікової

Вірші Н. Бугай

Нав-кру-ти лу-на - є спів, ми - на-щад-ки ко - за - ків.

Збе - ре-жем ми-ну-лу сла-ву - сла - ву пра-ді-дів сво - їх.

Гей ви, брат - тя, хай мине ба - га - ті - все, що тре - ба,

нам да-ли бать-ки, - є в нас во - ля, жеде щас-ли-ва до - ля,

ми - на - щад - ки слав - них ко - за - ків.

ЩАСТЯ

Музика і вірші Н. Май

Ну-мо разом з на-ми, О, є! Пле-ще-мору-ка-ми, О, є!

Ну-мо разом з на - ми піс-ню по-чи - най! У-па-пу-па-у.

Ну-мо разом з на-ми, О, є! Щи-ри-ми сер-ця-ми, О, є!

Всім хо-ро-шим лю - дям щас - тя по - ба - жай! А

що та-ке щас - тя? То не-бо, бла-кит - не, то
що та-ке щас - тя? То дру-зі і рід - ні, то

зо-ря-ні но-чі і си-нярі-ка А та-та-ру-ка.

ма-ми-ні о - чі і

Мистецький словничок

Аніме — японська анімація, мультфільми і серіали.

Архітектура — мистецтво споруд, будинків, міст.

Балет — вид сценічного мистецтва; вистава, зміст якої втілюється в музично-хореографічних образах.

Витинанка — вид декоративно-прикладного мистецтва; сюжетна або орнаментальна композиція, вирізана з паперу.

Гімн — урочиста пісня, один із державних символів країни.

Динаміка — стан руху.

Ескіз — попередній начерк художнього твору.

Інтонація — основа мелодії, що визначає її характер.

Колорит — поєднання кольорів у художньому творі.

Композиція — побудова художнього твору відповідно до його мети і змісту.

Контраст — різка протилежність форми, кольору, тону.

Кордебалет — група танцівників /танцівниць.

Лінійна перспектива — видиме зменшення предметів із віддаленням до лінії горизонту.

Мотив — коротка послідовність звуків.

Мюзикл — вистава, що поєднує музику, хореографію та драматичне мистецтво.

Опера — вид сценічного мистецтва; вистава, зміст якої втілюється в музично-сценічних образах.

Повітряна перспектива — видима зміна відтінків кольорів із віддаленням до горизонту.

Пропорція — співвідношення розмірів частин художнього твору між собою та в цілому.

Рельєф — скульптурне зображення на площині.

Рефрен — головна тема рондо, яка повторюється не менше трьох разів.

Ритм — повторення однакових чи подібних частин у творі мистецтва.

Рондо (від італ. «рух по колу») — музична форма, у якій відбувається чергування головної теми і контрастних епізодів.

Світлотінь — розташування світла й тіні на предметі відповідно до освітлення та характеру форми.

Силует — узагальнене площинне зображення предмета, виконане одним кольором.

Статика — стан спокою.

Сюїта — музичний твір, який складається з кількох частин, поєднаних однією темою.

Фактура — характер поверхні художнього твору.

Художній образ — вираження думок, почуттів, емоцій автора в художньому творі.

Зміст

Образотворче
мистецтво

Музичне
мистецтво

КРАСА І РОЗМАЇТТЯ МИСТЕЦТВА

4	1. Добрий день, матусю-Україно!	6
8	2. Близькі сусіди — Румунія і Молдова	10
12	3. Мистецтво Польщі, Чехії та Угорщини	14
16	4. Мистецтво країн Балтії	18
20	5. Сонячна Італія	22
24	6. Дивовижна Іспанія	26
28	7. Чарівна Франція	30

МИСТЕЦТВО ТЕАТРУ

32	8. Театр і музика в Австрії	34
36	9. Східний театр	38
40	10. Музичний театр у Великій Британії	42
44	11. Музичний театр у Великій Британії	46

ОБРАЗИ КАЗКИ, ПІСНІ, СВЯТА

48	12. Мистецька палітра Німеччини	50
52	13. Мандрівка на Кавказ	54
56	14. Казкова Норвегія	58
60	15. Веселе Різдво в Україні	62
64	Перевір себе	66

СВІТ ДИТЯЧИХ МРІЙ

68	16. Зимові фантазії	70
72	17. У сніговому королівстві	74
76	18. Казкові пригоди	78
80	19. Веселий цирк	82

ВИЙДИ, ВИЙДИ, СОНЕЧКО

84	20. Проводи зими	86
88	21. Свято весняної природи	90
92	22. Весняні ігри	94

ДО НАРОДНИХ ДЖЕРЕЛ

96	23. Великодні свята	98
100	24. Чарівні візерунки	102
104	25. Веселі настрої	106

СИМФОНІЯ ВІЗЕРУНКІВ

108	26. Секрети вишитого рушника	110
112	27. Кольорове диво	114
116	28. Майстри-віртуози	118

МИ — НАЩАДКИ КОЗАКІВ

120	29. Козацька звияга	122
124	30. Україна — моя Батьківщина	126
128	Перевір себе	130

Додатки

132	Ноти пісень	132
141	Мистецький словник	141

Навчальне видання

КАЛІНІЧЕНКО Олена Василівна

МИСТЕЦТВО

Підручник інтегрованого курсу для 4 класу закладів загальної середньої освіти

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Підручник відповідає Державним санітарним нормам і правилам
«Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей»

Редактор *О. Г. Трофімова*
Коректор *В. Д. Уреньова*
Комп'ютерна верстка *Д. Д. Карачов*
Дизайн обкладинки *П. В. Ширнін*

Формат 84x108 $\frac{1}{16}$.
Ум. друк. арк. 11,664 + 0,486 форзац.
Обл.-вид. арк. 11,25 + 0,79 форзац.
Наклад 61 151 пр.
Зам. №.

ТОВ «ВИДАВНИЧИЙ ДІМ «ОСВІТА»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 6109 від 27.03.2018 р.

Адреса видавництва: 03057, м. Київ, вул. О. Довженка, 3
www.osvita-dim.com.ua

Віддруковано
в АТ «ХАРКІВСЬКА КНИЖКОВА ФАБРИКА «ГЛОБУС»
61011, м. Харків, вул. Різдвяна, 11.
Свідоцтво ДК № 7032 від 27.12.2019 р.
www.globus-book.com

У підручнику використано:

репродукції картин, зображення та світлини:

на форзацах — Г. Клімт. Зображення дівчинки; А. ван Дейк. Вільгельм Оранський та його наречена Марія Стюарт; Пам'ятник Йоганну Себастьяну Баху, м. Лейпциг (Німеччина); Т. Карташова. Хотинська фортеця; Г. Кириленко-Бараннікова. Осінь на Дніпрі; Дж. Вепхвадзе. Акордеон та музичні інструменти; С. Кириченко. Натюр-морт з яблуками; Р. Бейтман. Лось; Дж. Джонсон-Гудсі. Лисичка; М. Тимченко. Квіти; Г. Бейсюк. Косівські «двійнята»; В. Ткач. Килим; Сервіз сніданковий (князів Любомирських), м. Відень (Австрія); Металеве серце, м. Рівне, Україна; М. Янко. Дерево життя; І. Гончар. Веснянка; М. Давиденко. Козаки повертаються; І. Сколоз-дра. Коломийки; с. 64 — Т. Гроте. Груша; с. 65 — Г. ван Гонтгорст. Вільгельм II та Мері Генрієтта Стюарт; Ф. Дворжак. Літо, 1917; Ф. Галс. Група дітей; О. Дьогтев. Великий улов; Х. Тронг. Риба, яка спостерігає місяць; с. 105 — Г. Діденко. Баранець; Д. Головка. Фантастичний звір; с. 128 — І. Гончар. Веснянка; Х. Вашингтон-Діксон. Мені подобається палітра; с. 129 — М. Кочубей. Проводи; М. Сілагіна. Гаївки; М. Кочубей. Коляда; Н. Дюг. Писанкові дива; О. Мороховець. Опішнянський куманець; О. Бейсюк. Косівські «двійнята»;

світлини з сайтів:

форзац — lhm.lviv.ua; с. 30–31 — olyrix.com; с. 32–33 — salzburg.info; с. 38 — sohu.com; с. 40 — broadsheet.com.au, balletnews.info; с. 41 — calgaryherald.com; с. 42 — palaceoperaandballet.com.au; с. 45 — diariobenidorm.com; с. 51 — uk.wikipedia.org (автор — Jebulon); с. 54 — musictheatre.kiev.ua; с. 59 — kh.vgorode.ua; с. 59, 70, 110 — opera.com.ua (фото О. Орлової); с. 74 — kh.vgorode.ua; с. 75 — theguardian.com (Крістен МакНеллі та Джо Пауелл у постановці «Draft Works» Королівського балету, хореографія МакНеллі. Фото: Ася Вержбінська); с. 82 — kyivmaps.com; с. 96 — uamodna.com, pysanky.com.ua; с. 98 — teatr.volyn.ua;

зображення з сайтів авторів:

© **shutterstock.com**: Amateur007, Beykov Maksim, DmyTo, Dmytro Zinkevych, Havoc, gutsulyak, Klara Viskova, lindasky76, Martin Good, Mykola Komarovskyy, Olesia Bulychева, Orest Iyzhechka, Sergey Dzyuba, ShustrikS, yusufdemirci; обкладинка — Garfieldbigberm, Julien Tromeur, MIKHAIL GRACHIKOV, 32 pixels;

© **freepik.com**: boggy, brgfx, grfxrf, katerinawatercolor, kontur-vid, tohamina, ZeinousStudio.

Музична палітра

РУМУНІЯ

ХОРА

УКРАЇНА

КАЛЕНДАРНО-ОБРЯДОВІ ПІСНІ

ПОЛЬЩА

МАЗУРКА

МОЛДОВА

МОЛДОВЕНЯСКА

ІСТОРІЧНІ ПІСНІ

ЛИТВА

КЛУМПАКОІС

УГОРЩИНА

ЧАРДАШ

ЖАРТІВЛИВІ Й ТАНЦЮВАЛЬНІ ПІСНІ

ГРУЗІЯ

ЛЕЗГИНКА